

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BEZPEČNOST NA INTERNETU A KYBERŠIKANA

Autor práce: Tereza Pražáková

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: RNDr. Růžena Ferebauerová

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce – v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS a v tištěné podobě knihovnou VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce RNDr. Růženě Ferebauerové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

PRAŽÁKOVÁ, T.. *Bezpečnost na internetu a kyberšikana : bakalářská práce.* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2019. 77 s. Vedoucí bakalářské práce : RNDr. Růžena Ferebauerová

Klíčová slova: bezpečnost na internetu, kyberšikana, kyberagresor, kyberoběť, oběť-agresor, dopady kyberšikany, média šíření kyberšikany, projevy kyberšikany...

Bakalářská práce pojednává o problému kyberšikany jako typu agresivního chování mezi dospívajícími, její definici, jejími projevy, kanály šíření, aktéry, krátkodobými, přetrvávajícími a dlouhodobými dopady na aktéry. Dále práce nabízí možnosti, kam se v případě kyberšikany obrátit pro pomoc jak online, tak osobně, ať už jako oběť, svědek, či rodič nebo pedagog. Součástí práce je i legislativa, která je spojena s kyberšikanou. V poslední části práce jsou výsledky dotazníkového šetření, které autorka provedla na základních a středních školách v Jihočeském kraji mezi dospívajícími.

ABSTRACT

PRAŽÁKOVÁ, T.. *Safety Internet and Cyberbullying : Bachelor Thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studis, 2019. 77 p. Supervisor : RNDr. Růžena Ferebauerová.

Key words: safety internet, cyberbullying, cyberbully, cybervictim, bully-victim, impact of cyberbullying, channels of transmission of cyberbullying, manifestations of cyberbullying.

The bachelor thesis deals with the problem of cyberbullying as a type of aggressive behavior among adolescents, its definition, its manifestations, channels of spreading, actors, short-term, persistent and long-term impacts on actors. Furthermore, the work offers options where to go for help both online and personally, whether as a victim, witness, or parent or educator in case of cyberbullying. The work also includes legislation that is associated with cyberbullying. In the last part of the thesis are the results of a questionnaire survey conducted by the author at primary and secondary schools in the South Bohemian region among adolescents.

Obsah

Úvod.....	8
1 Cíl a metodika bakalářské práce	9
2 Bezpečnost na internetu.....	10
3 Kyberšikana	12
3.1 Šikana a kyberšikana jako typ agresivního chování.....	13
3.1.1 Definice kyberšikany	13
3.2 Projevy kyberšikany'	16
3.2.1 Vydávání se za někoho jiného a krádež hesla	16
3.2.2 Vyloučení a ostrakizace	16
3.2.3 Flaming	16
3.2.4 Kyberharašení a kyberstalking	17
3.2.5 Pomlouvání	17
3.2.6 Odhalení a podvádění	17
3.2.7 Happy slapping	18
3.3 Média (kanály) šíření kyberšikany'	18
3.3.1 Sociální sítě	18
3.3.2 Online interaktivní hry	18
3.3.3 Webové stránky	19
3.3.4 Instant messaging (IM) a zprávy (SMS, MMS).....	19
3.3.5 Blogy.....	19
3.3.6 Elektronická pošta (e-mail)	20
3.3.7 Internetové ankety a dotazníky.....	20
3.4 Aktéři kyberšikany.....	20
3.4.1 Pozice a role ve skupině.....	21
3.4.2 Reakce okolí na šikanu	21
3.4.3 Oběti šikany a kyberšikany	22

3.4.4	Charakteristiky obětí kyberšikany	22
3.4.5	Agresoři šikany a kyberšikany	23
3.4.6	Pozice kyberagresorů ve skupině	24
3.4.7	Oběti/agresoři	25
3.4.8	Rozdíly v pohlaví.....	25
3.4.9	Přihlízející	26
3.4.10	Charakter přihlížení u kyberšikany.....	27
3.5	Dopady kyberšikany	29
3.5.1	Charakter dopadů u kyberšikany	29
3.5.2	Bezprostřední a krátkodobé dopady kyberšikany u obětí	30
3.5.3	Přetrvávající dopady u obětí.....	30
3.5.4	Dlouhodobé dopady u obětí	31
3.5.5	Dopady kyberšikany u agresorů	31
3.5.6	Sebevražedné tendence	31
3.5.7	Dopady kyberšikany u přihlízejících	32
3.6	Kde získat potřebné informace a kde hledat pomoc	33
3.7	Legislativa	36
4	Výsledky dotazníkového šetření	38
4.1	Oběti kyberšikany	38
4.2	Agresoři kyberšikany	40
4.3	Svědci kyberšikany	41
4.4	Používání internetu	47
	Závěr	59
	Seznam použitých zdrojů	60
	Seznam zkratk.....	62
	Seznam grafů	63
	Přílohy	65

Úvod

Vzhledem k tomu, jak rychle se vyvíjejí informační technologie a technologie obecně, kyberšikana je stále větším fenoménem této doby. S vývojem společnosti se tradiční šikana zdá jako příliš velká námaha. Proč riskovat, že budete přichyceni při činu, když se můžete schovat za anonymitu internetu? V posledních letech je přesně toto uvažování kyberagresorů. Neuvědomují si, že kyberšikana může někdy napáchat mnohem větší škody než šikana tradiční. Lze od ní totiž utéct, což je v případě kyberšikany téměř nemožné. V dnešní době jsme na online světě téměř závislí a vše v našem světě se děje online. Od jednání s úřady, přes seznamování po obchodní schůzky.

Proto je potřeba se tomuto fenoménu mnohem více věnovat a upozorňovat na něj nejen mladistvé, mezi kterými je tento jev nejvíce rozšířen, ale i jejich rodiče, kteří velmi často nemají o online aktivitách svých dětí přehled. Na téma práce navedla autorku dočasná práce na základní škole. Většina kyberagresorů nevěděla, že se dopouští kyberšikany na spolužákovi nebo učiteli. Brali své jednání jako neškodný žert, kterým si zkracovali čas do konce vyučování. Necháпали, proč se jich oběti začaly stranit, proč se jim zhoršil prospěch nebo proč po něm chtějí, aby přestal. Nakonec to oběti vzdaly a přestaly chování agresora jakkoliv řešit.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem bakalářské práce je definice pojmu kyberšikany, analýza jejích projevů, popis kanálů šíření kyberšikany, popis jejích aktérů, a analýza dopadů na aktéry.

Vedlejší cíl je zaměřen na pomoc obětem kyberšikany prostřednictvím uvedení potřebných informací a několika domén, kde hledat pomoc.

Dále se autorka zaměřila na rozšíření kyberšikany mezi mladistvými. Dotazníkovým šetřením provedla výzkum, jehož výsledky jsou součástí této bakalářské práce.

Informace a podklady pro bakalářskou práci byly čerpány z knižních a internetových zdrojů. Z těchto zdrojů jsou čerpány především informace týkající se kyberšikany, jejích aktérů, jejích projevů, dopadů a kanálů šíření. Autorka pro řešení kapitol využívala metod analýzy, zhodnocení a komparace výsledků dotazníkového šetření mezi jednotlivými organizacemi.

Bakalářská práce je strukturována do čtyř základních kapitol. První kapitola definuje cíl a metodiku bakalářské práce, druhá kapitola se týká bezpečnosti na internetu, kterou autorka pojmla jako úvahu o tom, jak je bezpečnost na internetu důležitá a jak souvisí s kyberšikanou. Třetí kapitola se zabývá kyberšikanou, její definicí, jejími aktéry, kanály šíření, projevy a dopady krátkodobými, přetrvávajícími či trvalými, jak u obětí, tak agresorů, legislativou, která se ke kyberšikaně váže a kde hledat pomoc v případě, že se s kyberšikanou setkáme. Čtvrtá kapitola analyzuje a komparuje výsledky dotazníkového šetření, které autorka provedla na dvou základních a jedné střední škole v Jihočeském kraji, kde tedy tvořil věkový rozsah respondentů 10-19 let.

2 Bezpečnost na internetu

Bezpečnost na internetu je dnes velmi důležitým a skloňovaným tématem. S vyvinutějšími informačními technologiemi se vyvíjejí i hrozby s nimi spojené. Nejde jen o hrozby týkající se jednotlivců, ale i o hrozby, které mohou ohrozit celý stát nebo svět. Bezpečnost na internetu lze definovat jako ochranu důvěrnosti, integrity a dostupnosti informací v síti internet.¹

V širším smyslu do pojmu bezpečnost na internetu patří i ochrana před úniky nevhodných osobních informací, například na sociálních sítích, manipulace s lidmi na sociálních sítích nebo zamezení zobrazení citlivých firemních dokumentů ve výsledcích vyhledávačů. Na bezpečnosti na internetu mají svůj zájem také státy, případně mezinárodní organizace. Většinou se snaží zamezit provozu stránek s ilegálním obsahem, nebo zamezit samotné nelegální činnosti pomocí zákonů (např. protispamová legislativa) a zřízením speciálních oddělení policie, která se touto nelegální činností, která je páchána pomocí informačních technologií, zabývají. V některých státech tato činnost hraničí či přechází do cenzury. Příklady takových států jsou Čína a Írán.

Mark Zuckerberg prohlásil: „The age of privacy is over. None of the cool kids care about privacy. Neither should you.“² Má Mark Zuckerberg pravdu? Určitě by se s částí tohoto výroku od zakladatele sociální sítě Facebooku dalo souhlasit. Ale to, že žádné z dětí se nestará o své soukromí, pravda určitě není. Vzhledem ke školním osnovám předmětu Informační technologie či Občanská nauka, jsou děti často informovány o tom, co se může stát, pokud si nebudou chránit své soukromí. Nehledě na fakt, že dnešní zprávy netvoří v podstatě nic jiného, než informace o tom, jak útočníci znovu zcizili důležitá data, do které sítě se nabourali, či jak využili různé internetové portály k vylákání peněz či informací z uživatelů.

Eric Schmidt řekl: „If you have something that you don't want anyone to know, maybe you shouldn't be doing it in the first place.“³ S tímto výrokiem od Erica Schmidta autorka souhlasí a souhlasí s ním ve všech bodech. Když nechceme, aby nás někdo

¹ JIRÁSEK, P., NOVÁK, L., POŽÁR, J. Výkladový slovník kybernetické bezpečnosti. Vyd. 3. Praha : Policejní akademie. 2015. str. 23

² Privacy is dead on Facebook. Get over it. (online). 2019 (cit 28-03-2019). Dostupné z WWW: <http://www.nbcnews.com/id/34825225/ns/technology_and_science-tech_and_gadgets/t/privacy-dead-facebook-get-over-it/#.XJyj8pj0lPY>

³ Google CEO Eric Schmidt Dismisses the Importance of Privacy (online). 2009 (cit 28-03-2019). Dostupné z WWW: <<https://www.eff.org/deeplinks/2009/12/google-ceo-eric-schmidt-dismisses-privacy>>

viděl polonahého, tak je hloupost udělat takovou fotku a dát ji kolovat po internetu. Když nechceme, aby všichni věděli, co děláme ve volném čase, tak to nebudeme psát na internet.

A přesně takto je to potřeba vysvětlit nejen dětem, ale i dospívajícím a jejich rodičům. Většina dětí i mladistvých si neuvědomuje, jaká nebezpečí jsou s internetem spojena. Stejně tak jako jejich rodiče, jejichž znalost informační techniky či používání internetu je často omezena na to, co jim řeknou právě jejich děti. Protože to, co na internet jednou dáme, tam zůstane už napořád. Nehledě na skutečnost, že si jednou můžeme vloženou informaci rozmyslet a smažeme ji. Bohužel nejsme jediní uživatelé internetu a někteří uživatelé si již mohli naši informaci (video, obrázek) stáhnout nebo poslat dál. S vložením čehokoliv na internet musíme počítat i s tím, že se toto může rozšířit mimo náš dosah.

Osvěta bezpečnosti na internetu je stejně důležitá, jako osvěta bezpečnostních opatření (bezpečných hesel, omezených přístupů...) či právě kyberšikany, kterou se práce ve velké části zabývá. To, co nikomu neřeknu nebo nesdílím na internetu proti mě nikdo nemůže použít. V dnešní době je potřeba uchovávat si tajemství. Pokud informace sdílíme, měli bychom je sdílet s lidmi, kterým věříme a u kterých jsme si jisti, že i když naše vztahy s nimi ochladnou, tajemství tajemstvím zůstane. Důležité je si rozmyslet, které informace vůbec budeme sdílet – některé věci by neměl vědět nikdo kromě nás a naší rodiny. A už vůbec nebudeme sdílet zneužitelné informace, jako je rodné číslo, či číslo nějakého z osobních dokladů.

Jak se vyvíjí doba a společnost, vyvíjí se i osobnosti v ní. Platí to jak pro dospělé, tak pro děti. To, co by před dvaceti lety vědělo jen pár vyvolených je dnes veřejným tajemstvím. Podle autorčina názoru je dnešní mládež schopna věcí, které by za jejího dětství nebyly myslitelné. Zvyšuje se kriminalita mládeže, s kyberšikanou má nějakou zkušenost minimálně 60% dětí.⁴

Čím větší otevřenost na internetu, tím větší je možnost stát se obětí kyberšikany. Kyberagresori sdílejí jakékoliv informace, ať už kvůli osobní pomstě, pokud se s obětí nějakým způsobem znají, či jen kvůli pocitu moci, nebo radosti z ponížení oběti. Oběti

⁴ S kyberšikanou se loni setkala většina dětí. Zastraují je vrstevníci nebo spolužáci. (online) 2017. (cit 28-03-2019). Dostupné z WWW <https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/kybersikana-deti-ministerstvo-skolstvi_1712031808_pj>

jsou pak často bezradné a kyberšikana se podepisuje na jejich psychickém, někdy i fyzickém zdraví.

3 Kyberšikana

Kyberšikana (též kybernetická šikana, počítačová šikana či cyberbullying) je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií.

Pro většinu mladých lidí jsou nové technologie a život online důležité. Proto je pro ty, kdo musí čelit nějaké formě online agrese, často skutečně těžké uniknout. Přestat používat internet dost dobře nejde, přestat používat některé aplikace či stránky by vedlo k sociálnímu vyloučení.

Děti, a zejména mladí lidé touží po komunikaci a intenzivním kontaktu s vrstevníky. Právě pro adolescenty je důležité obstat v mezilidském kontaktu s kamarády a spolužáky – taková schopnost je pak zdrojem jejich sebevědomí, pocitu samostatnosti. Přátelské vztahy tak mají v životě dospívajícího velký význam, slouží k vzájemnému sdílení názorů, pocitů a zkušeností. V rámci přátelských vztahů se zkouší a rozvíjejí schopnosti komunikace a interakce. To se promítá i do online světa.

Jelikož k vývojovému období adolescence náleží potřeba prozkoumávat a experimentovat, jsou dospívající skupinou potenciálně nejvíce ohroženou riziky na internetu. Tyto potřeby se mohou projevat i hledáním pozitivních prvků ve společensky nebo zdravotně nebezpečném chování. To může s kyberšikanou souviset ve více ohledech – jedním z nich je touha někam patřit, být s vrstevníky na jedné vlně. V případě, že dospívající například přihlíží kyberšikaně, může to znamenat neochotu pomoci oběti a přidání se na stranu agresora/agresorů. Stejně tak to může znamenat „zkoušení“ role agresora nebo navazování překotných nových vztahů online a nedokonalé zabezpečení osobních údajů, což pak potencionálním agresorům hraje do karet.⁵

⁵ MACEK, P. Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících. Vyd. 2. Praha : Portál. 2003.

3.1 Šikana a kyberšikana jako typ agresivního chování

Mezi tradiční (školní) šikanou a kyberšikanou existuje úzký vztah. Kyberšikana byla někdy (hlavně v médiích) prezentována jako samostatný fenomén nezávislý na tradiční šikaně a jako výsledek negativních aspektů nových technologií. Podle většiny dostupných studií tomu tak rozhodně není – kyberšikana je spíše než co jiného nejčastěji „rozšířením“ šikany tradiční, tedy šikana tradiční se ze světa offline přesunuje i na internet. Překryv online a offline kyberšikany je až 85%; u obětí tradiční šikany je mnohem vyšší riziko kyberšikany a velký podíl kyberagresorů je zároveň agresory v tradiční šikaně.

Je samozřejmé, že v online prostředí dochází někdy i k šikaně ze strany lidí zcela neznámých nebo těch, u nichž není možné zjistit, o koho se jedná. Takových případů je však oproti těm, které mají své kořeny v offline světě, mnohem méně. Překryvu školní šikany a kyberšikany se autorka bude ještě věnovat níže.⁶

3.1.1 Definice kyberšikany⁷

Jak už bylo řečeno, kyberšikana je se školní šikanou zpravidla nerozlučně spjata, sdílí proto její základní rysy a projevy. Ty ovšem nabývají v online světě jiné formy. Definovat kyberšikanu s obecnou platností je poměrně těžké. Vzhledem k tomu, že jde o poměrně nový a dynamicky se rozvíjející jev, zatím nedošlo mezi výzkumníky v této oblasti k jednoznačné shodě, což má také vliv na leckdy výrazně rozdílné výsledky, například při měření jejího výskytu.

Komplexní a často užívanou definici nabízí Priceová a Dalgleish⁸: „Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických medií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto medií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované nevhodné chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.“

Dalším často zmiňovaným kritériem pro identifikaci kyberšikany je fakt, že oběť často vnímá to, co se děje, jako nepříjemné a ubližující.

⁶ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013.s. 19

⁷ KOŽÍŠEK, M., PÍSECKÝ, V., Bezpečně n@ internetu. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2016. str.62-71

⁸ PRICE, J. M., DALGLEISH, J. Cyberbullying :Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people. Youth Studies Australia. 2010

Základními prvky kyberšikany jsou tedy zejména:

- používání elektronických médií,
- opakovanost,
- záměrnost agresivního aktu ze strany útočníka,
- mocenská nerovnováha,
- oběť vnímá toto jednání jako nepříjemné a ubližující.

Opakovanost může být například v případě kyberšikany zajišťována ne samotným agresorem, ale publikem (přihlízejícími). Například každý nový komentář, který se objeví pod urážlivou fotografií oběti, je určitou formou opakování agrese. V případě kyberšikany tak může například ze strany agresora stačit jen uveřejnění fotografie. U kyberšikany je navíc opakovanost komplikovanější než u šikany tradiční – preposílání zraňujícího obsahu, opakované přehrání ponižujícího videa, to vše můžeme v podstatě jako opakovanost chápat.⁹

Moc a nerovnováha ve vztahu, která vzniká mezi obětí a agresorem, má u kyberšikany také trochu jinou podobu – zatímco u šikany tradiční je tato nerovnováha nejčastěji vyjádřena fyzickou převahou agresora, u kyberšikany se můžeme setkat s tím, že agresorovi nelze v podstatě nijak zamezit v neustálém přístupu k oběti – vzhledem k charakteru online prostředí je oběť de facto dostupná kdykoliv a komukoliv a nepoužívat mobilní telefon nebo internet je dnes pro dospívajícího jen těžko představitelné. Mladí lidé jsou dnes online téměř neustále – často jsou označováni jako generace „always on“ (vždy připojena). Ačkoli se může napadený člověk snažit útokům vyhnout, například opustí určité konkrétní prostředí, agresor si zpravidla oběť znovu najde. Stejně tak pokud napadený použije některou z technických možností obrany, jako je třeba nahlášení agresora správci, nikdo nemůže zajistit, aby si agresor nezaložil účet nový. Navíc anonymita agresora už ze samé své podstaty vytváří tuto mocenskou nerovnováhu – nevíme-li, kdo na nás útočí, máme velmi omezené možnosti se bránit.

Stejně pak v porovnání se šikanou tradiční zůstává úmyslné ubližující jednání ze strany agresora. Především související vnímání tohoto jednání jako nepříjemného a ubližujícího oběti. Nemluvíme o kyberšikaně, pokud vnímání negativního charakteru agresorova jednání chybí. Může jít například o projev „škádlení“, může se jednat i o

⁹ KAVALÍR, A. Kyberšikana a její prevence. Příručka pro učitele. Plzeň : Člověk v tísni. str. 15

úmyslný agresivní čin, který ovšem jeho příjemce takto nepocituje a nijak se jím nezabývá.

Je důležité zmínit, že když agresivní chování nenaplnuje definici kyberšikany (tj. chybí některý z atributů nezbytných pro její identifikaci), mluvíme spíše o online obtěžování. Například, obdržení několika e-mailů od konkrétního odesilatele obsahující počítačový vir se vnímá spíše jako e-mailový spam.

Kyberšikana může, stejně jako tradiční šikana, nabývat různých forem. Konkrétní formy a projevy kyberšikany jsou závislé na prostředí, ve kterém probíhá. Protože nové technologie se neustále vyvíjejí a mění, mění se i projevy kyberšikany. Používání tzv. „smartphonů“, které jsou v současnosti i mezi mládeží vyhledávanější, například usnadňuje nahrávání potencionálně ubližujících obsahů na internet. Od vyfocení a natočení spolužáka v nějaké nepříjemné situaci ke zveřejnění na internetu pak mohou uplynout pouhé vteřiny.

Formou nepřímé kyberšikany může být například i situace, kdy agresor využije někoho jiného – vlastně přímo zdánlivě nepodnikne nic, ale důsledky jeho činů mohou být pro oběť extrémně nepříjemné. Tomu se také někdy říká kyberšikana v zastoupení. Můžeme si to představit jako situaci, kdy agresor využije služby internetového poskytovatele „upozornění“ (jde o upozornění na závadný obsah, zneužití účtu a podobně). Většinou se tak děje prostřednictvím tlačítka Upozornit nebo Nahlásit, které má sloužit k upozornění administrátorů na člověka, který se chová nevhodně. Administrátoři pak mají právo uživatele zablokovat, zrušit mu účet apod. Pokud agresor nahlásí nevinnou oběť, může dojít k situaci, kdy administrátoři zablokují oběť a odstříhnou jí tak od online aplikace či komunikace, která je pro ni důležitá. Ačkoli je riziko takového zneužití známé a administrátoři by měli poslat ověřující zprávu, může nastat další zádrhel. Oběť buď nereaguje, nebo je situací natolik rozrušená, že reaguje sama agresivně; případně nevěří, že ji skutečně kontaktoval administrátor, a ne například sám agresor nebo ti, kdo s ním sympatizují či spolupracují. Agresor celou situaci sleduje a nemusí být – a zpravidla také není – nikdy rozpoznán.¹⁰

¹⁰ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013. str. 23

3.2 Projevy kyberšikany^{11;12}

3.2.1 Vydávání se za někoho jiného a krádež hesla

V této situaci se agresor vydává za oběť. Volí k tomu různé prostředky, například fotky oběti a fakta o ní a vytvoří si tak falešný profil, kde vystupuje pod identitou oběti, zpravidla ponižujícím a nevhodným způsobem. Agresor komunikuje s přáteli oběti a působí značné škody v sociálních vztazích.

Agresor nemusí vynaložit veliké úsilí v tomto chování, stačí si vytvořit profil s podobnou přezdívkou, jakou používá oběť. Často však agresor zajde dál a oběti zcizí heslo k profilu na jedné ze sociálních sítí, kde vystupuje přímo za něj. Proto je důležité dospívající a děti informovat o hrozícím nebezpečí sdílení hesla a upozorňovat na zásady ochrany soukromí.

3.2.2 Vyloučení a ostrakizace

V této formě kyberšikany je oběť vyloučena z nějaké skupiny, do které by chtěla nebo měla patřit. Toto je pro oběť velmi bolestné, ačkoliv nejde o přímý prvek agrese. Zpravidla se tak děje proto, že děti a především mladiství mají potřebu někam patřit, být součástí nějaké komunity.

Samozřejmě nejen na internetu, ale v dnešní době technického pokroku se toto vyloučení projevuje nejjednodušeji, například nepřijmutím někoho do facebookové skupiny nebo odebrání daného člověka z online hry. O to vážnější je, že toto chování vidí více lidí online, než by vidělo v offline světě.

3.2.3 Flaming

Jako flaming se označuje prudká hádka mezi dvěma a více uživateli nějakého virtuálního komunikačního prostředí, například fóra, chatu a podobně. Nejčastěji se jedná o urážky a nadávky, často i o přímé vyhrožování. Pokud se tento spor opakuje nebo trvá delší dobu, jde o takzvanou flame war.

Podstatou je, že v rámci hádky jsou porušena pravidla komunikace a obecně interakční normy. Tato forma kyberšikany se velmi těžko posuzuje. Existují lidé, kteří hádky takového typu záměrně vyvolávají. Nicméně pro chápání takovýchto hádek

¹¹ ROGERS, V. Kyberšikana. Vyd. 1. Praha : Portál. 2011.. str. 35

¹²

KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V., Rizika virtuální komunikace. Olomouc : NET UNIVERSITY, 2010. str. 8-11

jako kyberšikany musí být zastoupeny všechny její základní prvky, o kterých bylo hovořeno výše, tj. záměr agresora oběť poškodit, vnímání situace, jako ubližující a tak dále.

3.2.4 Kyberharašení a kyberstalking

Jako kyberharašení označujeme opakované zprávy zasílané agresorem, oběti vnímané jako velmi nepříjemné. Typické pro agresora je, že posílá oběti množství zpráv, pokaždé když se on nebo oběť připojí, nebo záměrně a opakovaně zahlučuje mobilní telefon oběti nevyžádanými SMS či MMS zprávami.

Na rozdíl od flamingu jde o jednosměrnou komunikaci, oběť se zpravidla pokouší komunikaci ukončit. Ke kyberharašení může dojít i tak, že se původně nevinná konverzace změní v konverzaci nepříjemnou, a tuto konverzaci oběť nedokáže z různých důvodů ukončit. Často jde o případy online vztahů s lidmi, které dospívající z offline světa neznají.

Kyberstalking je opakované zasílání zpráv obsahujících výhrůžky, útočná a zastrašující sdělení, v některých případech jde až o vydírání. Vydírání může přejít i ve fyzické ohrožení, patří sem ovšem i krádeže identity. Je těžké toto chování rozeznat od kyberharašení, častým měřítkem je strach oběti o svůj život a zdraví.¹³

3.2.5 Pomlouvání

Podle § 184 odst. 1 Trestního zákoníku je pomluva nepravdivý údaj, který je šířen za účelem poškození vážnosti osoby u spoluobčanů, v zaměstnání a poškození jejich rodinných vztahů. Jde tedy o akt cílený na přihlížející. Pomlouvám se těžko brání a v kyberprostoru se šíří rychlostí lesního požáru.

3.2.6 Odhalení a podvádění

Jde o odhalení a zveřejnění informací o oběti těm, pro které tyto informace nebyly určeny. Nejčastěji jde o informace osobního a intimního rázu, jako jsou fotky. Patří sem i odhalení homosexuality. Jsou přeposílány celé konverzace, kde se oběť důvěrně svěřuje agresorovi a považuje tuto konverzaci za soukromou, její fotky, videa nebo jiný obsah, který oběť agresorovi pošle.

¹³ KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V., Rizika virtuální komunikace. Olomouc : NET UNIVERSITY, 2010. str.24-25.

3.2.7 Happy slapping

Pro tento jev zatím nemáme český ekvivalent. Původně vznikl v britském metru a v posledních několika letech se značně rozšířil. Původní forma vypadala tak, že neznámý kolemjdoucí byl napaden jedincem či skupinkou dospívajících a fyzicky atakován. Zároveň celou situaci někdo natáčel na mobilní telefon a video pak zveřejnil na internetu. Fyzické útoky již zdaleka nemusí zahrnovat jen napadení a mohou se v závažnosti stupňovat až za hranici zákona. Existují hodně medializované případy, kdy ponižující video, respektive jeho zveřejnění a šíření, vedlo až k sebevraždě oběti (např. případ Amandy Toddové z roku 2012)¹⁴.

3.3 Média (kanály) šíření kyberšikany^{15,16}

3.3.1 Sociální sítě

Sociální sítě jsou webové služby, které umožňují svým uživatelům vytvořit si vlastní profil, upravit jej podle své představy, přátelit se s jinými uživateli, vytvářet si seznamy přátel, nahrávat a sdílet fotky, videa a jiné materiály a další. Nejpodstatnější je možnost kontaktu s ostatními a sledování toho, co druzí dělají v reálném čase. Mezi nejznámější patří Facebook, Instagram nebo Twitter. Mezi české méně používané mladými lidmi patří Lidé.cz, Líbímseti.cz a donedávna Spolužáci.cz. Většina mladých lidí používá alespoň jednu sociální síť.

Projevy šikany v tomto prostředí zahrnují ubližující komentáře, úpravu a zveřejňování fotek nebo zveřejňování osobních informací. Ubližující obsah se rychle šíří v rámci sociálních kruhů, na kterých oběti záleží. Stejně tak může prostřednictvím tohoto média dojít k vyloučení oběti, například vymazáním ze seznamu přátel nebo vyloučením ze skupiny.

3.3.2 Online interaktivní hry

Jde o hry typu XBOX, PlayStation, ale i takzvané MMORPG (Massively Multiplayer Online Role-Player Game). Hráči zde komunikují především prostřednictvím chatu nebo živého hovoru (včetně vizuálního kontaktu díky web kameře).

¹⁴ Amanda Todd: sebevražda kvůli kyberšikaně (online): 2012 (cit 22-12-2018). Dostupné z WWW: <<https://zena.aktualne.cz/rodina/patnactileta-amanda-ustvali-ji-k-smrti/r~i:article:762943/>>

¹⁵ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013. str. 27

¹⁶ ROGERS, V. Kyberšikana. Vyd. 1. Praha : Portál. 2011.. str. 33

Díky chatu dochází často k obtěžování, napadání, vyhrožování a vulgárním výpadům. Existují hry, ve kterých se hráči sdružují do skupin, občas se stane, že je některý z hráčů vyloučen z této skupiny, což je způsob agrese, který může vyvolat pocit ublížení. U her může docházet k dalším typům ubližování přímo vizuální postavě, například jejím opakovaným ničením ostatními hráči v rámci jedné hry.

3.3.3 Webové stránky

Kyberšikana prostřednictvím tohoto média může být dvojitá – skrze stránky, které již existují, nebo pomocí stránky, kterou agresor vytvoří přímo za účelem poškození oběti. Tento útok se může stát během několika dní, přesto ho mohou vidět miliony lidí.

Nejčastěji se k tomuto účelu používá platforma YouTube.com, na kterou lze nahrát videa a v dnešní době se těší velké oblibě dospívajících. Nejčastěji mladiství videa shlížejí, nahrává pouze malé procento uživatelů platformy. Právě tato platforma byla používána v případech Happy Slappingu. Bývala zde umístěna například i zcizená videa a koláže z fotek, které uživatelé mohli komentovat a která byla často upravována tak, aby byla co nejvíce ponižující. Vzhledem ke změně uživatelské politiky platformy se tato videa z velké části smazala a jejich nahrávání YouTube neumožní, vzhledem k jejich obsahu.

3.3.4 Instant messaging (IM) a zprávy (SMS, MMS)

Kyberšikana přes IM (programy, které umožňují online komunikaci v reálném čase, například Skype, Facebook Messenger, WhatsUp,...) může probíhat různými způsoby – zasíláním ubližujících zpráv a vzkazů, vytvořením přezdívky, která je buď stejná, nebo podobná, jako má oběť, a vystupování pod jejím jménem, smazání ze seznamu kontaktů, zahlcování zprávami a pronásledování.

U SMS a MMS může opět docházet k zahlcování zprávami, oběti může také zasílat nevhodné a ubližující obrázky a fotografie formou MMS.

3.3.5 Blogy

Blogy jsou často obnovované internetové stránky, kterým se někdy říká online deníky. Majitel blogu může vykládat jakýkoliv obsah – text, obrázky, videa a jiné. Založit si blog je jednodušší než vytvořit webovou stránku. Blogy mohou být zaměřené na jedno téma nebo mohou být jejich mixem.

Na blozích může kyberšikana probíhat například formou šíření nepravdivých informací. Když majitel blogu zveřejní urážlivé a negativní informace o oběti, může to vidět a číst kdokoliv a stejně tak to zpravidla může kdokoliv komentovat, což ještě zvyšuje trápení oběti. I na tomto médiu mohou být vystavovány upravené fotografie, videa či soukromá korespondence.

3.3.6 Elektronická pošta (e-mail)

E-mail je jednou z nejpoužívanějších forem elektronické komunikace a právě proto se stává kanálem šíření kyberšikany. Pro agresora je mimo jiné výhodné, že se při jeho použití může skrýt do anonymity – většinou není způsob, jak odhalit, komu která emailová adresa patří. Takto šířené fotografie nebo jinak zraňující obsah oběti se šíří rychlostí blesku v různých sociálních skupinách. Stejně tak může být e-mail oběti použit k zaregistrování na různé webové stránky.

3.3.7 Internetové ankety a dotazníky

Jde o ankety a dotazníky online, které děti a dospívající vytvářejí, často ne s úmyslem zraňovat. I když může potenciál ublížit chybět, i toto může být považováno za kyberšikanu. Ankety se totiž často týkají vzhledu – takzvaného „známkování“, která z dívek je hezčí a tak podobně. Často jde však o úmyslně ubližující otázky.

3.4 Aktéři kyberšikany

Mezi aktéry kyberšikany neřadíme pouze oběti a agresory, ale kohokoliv, kdo má s kyberšikanou zkušenosti, tudíž i přihlízející nebo svědky kyberšikany. Jak již bylo řečeno, kyberšikana často úzce souvisí s tradiční školní šikanou, proto v mnoha případech platí o jejích aktérech stejné skutečnosti. Přestože je v některých ohledech specifická, bude v této kapitole vycházeno z poznatků o tradiční šikaně, které budou doplněny poznatky o kyberšikaně.

U obětí a agresorů bývá často kladen důraz na jejich charakteristiku, z čehož může vyplývat, že některé osobnostní rysy z dospívajících automaticky dělají oběti nebo agresory, například introvertní dítě s brýlemi bude obětí, zatímco dítě ze sociálně slabší rodiny bude agresorem. To je však velký omyl, vznik a vývoj šikany a kyberšikany závisí na sociálním prostředí. Na šikanu a kyberšikanu má často vliv jednak sociální role a pozice aktérů, jednak skupinové normy a širší struktura a procesy

ve vrstevnické skupině. Tyto faktory významně ovlivňují to, jestli k šikaně vůbec dojde, a pokud ano, jakým způsobem se bude celá situace dále vyvíjet.¹⁷

3.4.1 Pozice a role ve skupině

Dospívající se zařazují do sociálních skupin, kterými mohou být třída, zájmový kroužek, ale i kolektiv dětí bydlicích v okolí. Tento proces je velmi důležitý, významně ovlivňuje další vývoj dítěte. Každé dítě se při začleňování do skupiny snaží dosáhnout co nejlepší pozice mezi ostatními. Ta se pak odráží od toho, jak je dítě ve skupině přijato, jak se dokáže prosadit a jak moc je oblíbeno. Dospívající s dobrou sociální pozicí jsou ve skupině oblíbení a určují dění v celém kolektivu. Většina dospívajících se však na společenském žebříčku umístí někde v neutrální zóně uprostřed. Na konci žebříčku se většinou nachází jeden nebo několik málo dospívajících.

Pozice se může změnit v návaznosti na chování dospívajícího, jakož i na chování daného kolektivu. V uzavřeném kolektivu, jako je školní třída, může jedinec nabýt dobré postavení i šikanou a kyberšikanou vůči spolužákovi, nebo jinému účastníkovi kolektivu. Toto chování je většinou patrné už od prvních okamžiků v kolektivu, který se formuje a agresori si zajišťují pozici „oblíbeného“ hned na počátku.¹⁸

3.4.2 Reakce okolí na šikanu

Na rozdíl od šikany školní se ke kyberšikaně lze uchýlit i tehdy, pokud je toto chování odsuzováno skupinou. Ve většině případů je tak díky pocitu anonymity, kdy se agresor domnívá, že jeho chování nelze spojit s jeho osobou. Tudíž se dopouští chování, o kterém ví, že by nebylo skupinou schváleno. Neplatí to u všech případů, je známo mnoho útoků, které byly vystopovány k pachateli. Ne všichni pachatelé si totiž uvědomují, že většina online aktivit zanechává tzv. „elektronické otisky“, a že mnoho informací je dohledatelných i po jejich smazání.

Do hry zde vstupuje disinhibiční efekt. Označuje se tím chování na internetu, při němž máme menší zábrany a nedomyšlíme důsledky svého jednání natolik, jak bychom činili v offline světě. Za tímto jevem stojí vnímaná anonymita a neviditelnost, které jsou typické pro internetovou komunikaci. Agresor si nemusí uvědomovat závažnost svého jednání ani fakt, že překročil hranici toho, co je pro druhé přijatelné.

¹⁷ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013., str. 55

¹⁸ MACEK, P. Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících. Vyd. 2. Praha : Portál. 2003., str. 15

Norma chování na internetu se navíc odlišuje od normy panující přímo ve škole, jelikož jde o jiné sociální prostředí. Na internetu lze obecně narazit na velké množství hrubého a nepřátelského chování, proto je zde i tolerance k podobnému jednání vyšší. Pro přihlížející může být těžké správně vyhodnotit závažnost útoků přes internet. Neboť nevidí skutečný dopad tohoto jednání na oběť kyberšikany. Proto mohou být útoky mylně považovány za neškodný žert nebo za něco, čím nemá smysl se zabývat. Jelikož proti kyberšikaně v mnohých případech vystoupí jen málokdo a mnoho přihlížejících navíc dá najevo, že s danou situací souhlasí, agresor může získat pocit, že jeho jednání je v něčem správné a že jej druzí schvalují, či dokonce podporují.¹⁹

3.4.3 Oběti šikany a kyberšikany²⁰

Obětí šikanování v kolektivu se stávají velmi často děti, které kolektiv přijímá jen velmi obtížně, nebo je dokonce přímo odmítá. Do značné míry se na tom mohou podílet jejich osobnostní charakteristiky. V tradiční šikaně se oběť spojuje s vlastnostmi jako plachost, stydlivost, citlivost, nejistota nebo úzkost. Šikanované děti bývají méně fyzicky atraktivní, mívají nižší sebevědomí, jsou méně sociálně zdatné.

V tradiční šikaně se rozlišují dva typy obětí. Za první, tzv. pasivní oběti. Představují pro agresora snadnější cíl. Jsou tělesně slabší, málo asertivní, nejisté v důsledku toho často nepříliš oblíbené. Druhou skupinu tvoří oběť-provokatér. Jsou to oběti, které svou charakteristikou nebo vlastností v ostatních agresivních vyvolávají. Jsou to například děti, které trpí hyperaktivitou, jsou impulzivní nebo nepřátelské až agresivní. Pro oba typy obětí platí, že vzhledem k vlastnostem bývají málo populární a kvůli tomu jsou agresory vnímány jako slabší a snadno zranitelné

3.4.4 Charakteristiky obětí kyberšikany

Oběti kyberšikany se od obětí šikany školní v charakteristikách příliš neliší. Obzvláště, pokud se oběť a agresor znají z „reálného světa“, což se týká většiny obětí kyberšikany. Vzhledem k překryvu rolí obětí a agresorů, kdy se agresori mohou stát oběťmi v rámci odplaty za své chování, se u kyberobětí mohou častěji než u obětí tradiční šikany vyskytovat rysy jako zvýšená agresivita, porušování pravidel a celkově problémové chování.

¹⁹ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013., str. 59

²⁰ KRÁLOVÁ M., Zkušenosti s kyberšikanou u žáků základní školy. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova universita, Pedagogická fakulta, Katedra Sociální pedagogiky. Vedoucí diplomové práce : Mgr. Lenka Gulová, Ph.D.

K pasivní oběti a oběti-provokatérovi tak v případně kyberšikany můžeme přidat dva další. Prvním je agresor, který se sám stal obětí, ať už kvůli tomu, že se mu jeho oběť takto mstí, nebo proto, že se na internetu vůči jeho chování zvedne odpor ze strany dalších lidí. Druhým jsou pak děti, které normálně příliš nevybočují a někdy mají ve skupině dokonce dobré postavení. V online prostředí se však stávají zranitelnými; agresor k nim může získat snadný přístup přes online aplikace či telefon. Navíc může ke kyberšikaně zneužít osobní informace, které oběti na internetu zveřejnily.

Bylo zjištěno, že oběťmi kyberšikany bývají děti a dospívající, kteří internet používají častěji a po delší dobu. Častěji jej využívají ke komunikaci s ostatními, ať už prostřednictvím sociálních sítí, nebo tzv. instant messengerů. Více navštěvují riziková prostředí na internetu, kde lze s větší pravděpodobností narazit na budoucího agresora (extremistické chatové skupiny, pornografické stránky, atd.).

Oběti o sobě na internetu ve větší míře uveřejňují osobní údaje, což agresorům umožňuje opakovaně je kontaktovat i v případech, kdy se nikdy nesetkali offline. Pro oběti je navíc typické, že se na internetu ve srovnání s ostatními lidmi více sebeodhalují, tj. sdělují o sobě při komunikaci s dalšími lidmi více osobních až intimních informací. Díky tomu se stávají více zranitelnými, jelikož všechny tyto informace mohou být snadno zneužity.²¹

3.4.5 Agresoři šikany a kyberšikany

Často je rozšířena představa, že se agresory stávají především nepříliš sociálně zdatné děti. Mezi agresory opravdu najdeme děti, které se vyznačují nižším sebevědomím, sníženými sociálními dovednostmi, trpící pocity nejistoty, nedostatečného uznání a osamělosti. Mezi ostatními vrstevníky bývají neoblíbené a šikana u nich bývá reakcí na vlastní pocit nedostatečnosti a frustrace. Bývají také fyzicky zdatnější než jejich oběti, impulzivní, mívají pozitivní postoje k násilí a bývají rovněž hyperaktivní. Šikanují, aby si upevnili pozici ve skupině a uspokojili svojí touhu po moci a převaze.²²

²¹ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013., str. 62

²² KRÁLOVÁ M., Zkušenosti s kyberšikanou u žáků základní školy. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova universita, Pedagogická fakulta, Katedra Sociální pedagogiky. Vedoucí diplomové práce : Mgr. Lenka Gulová, Ph.D.

Podle norského profesora Dana Olweuse existují dvě základní skupiny tyranů²³:

- Ti, co zažili šikanu na vlastní kůži: šikanovali je doma či ve škole nebo v obou případech. Mají jen pár přátel a jejich vrstevníci je mezi sebe nepřijímají. Jsou osamocení a nikam nezapadají. To oni většinou stojí za školními masakry, jsou to ty děti, které už to nemohli dál snášet. Příkladem je Eric Harris²⁴, jeden ze střelců z Columbie, který řekl: „To máte za to, jak jste se k nám chovali.“
- „Oblíbení“ tyrani: jsou nejtýpichtější skupina. Jsou sebevědomí a mezi ostatními zaujímají významné postavení. Tyto děti jsou společensky významné, obdivované a ostatní jim závidí. Budí dojem, že jsou silné, talentované, hezké. Jdou jim sporty a mají vliv na druhé. Ne nutně v pozitivním slova smyslu. Jejich spolužáci by je nazvali „arogantními“ a „nafoukanými“. Posmívají se, zesměšňují, šikanovali nebo vylučují ostatní, aby si upevnili svou pozici ve společnosti.

Obě skupiny – ať už oblíbení tyrani nebo ti, co zažili šikanu sami na sobě – nemají skoro žádný soucit s oběťmi.

3.4.6 Pozice kyberagresorů ve skupině

Pozice kyberagresorů může být různorodá. Podobně jako u kyberobětí vstupuje do celého procesu demokratický charakter internetu: V online prostředí agresor nepotřebuje silné sociální zázemí k tomu, aby na někoho zaútočil. Může jít o jedince se silnou pozicí, ale i o někoho, kdo je v offline prostředí kolektivem odmítán.

Kyberšikana může být prostředkem, který si oblíbí agresoři, kteří se nechtějí uchýlovat k tradiční šikaně. Konkrétně ti, kteří dobře vědí, že tradiční šikana by jejich pozici ve skupině poškodila. Zatímco kyberšikana jim může sloužit jako dobrý prostředek k dosažení vlastních cílů. Kyberšikana je pro kolektiv více přijatelná, její skutečné dopady na oběť nejsou tolik vidět a nebývá vnímána stejně závažně jako přímá offline šikana. Skupina navíc nemusí vědět, čeho se agresor vůči oběti dopouští. U kyberšikany hrozí menší riziko ztráty vlastního postavení, zatímco její důsledek –

²³ OLWEUS, D. *Bullying at School: What We Know and What We Can Do*. Vyd. 1. Oxford : Blackwell Publishing. str. 34

²⁴ Eric Harris (online): 2014 (cit 22-12-2018). Dostupné z WWW: <<https://www.biography.com/people/eric-harris-235982>>

získání převahy nad někým dalším, zvýšení vlastní popularity díky zostuzení někoho dalšího – zůstává podobný jako u tradiční šikany.²⁵

3.4.7 Oběti/agresoři

Nazýváme skupinu lidí, kteří se s kyberšikanou a tradiční šikanou setkávají v obou rolích. Překryv těchto dvou rolí je, především v kyberšikaně, poměrně veliký. Příčinou tohoto překryvu může být to, že oběť tradiční šikany využije internet, aby se agresorovi pomstila. Může hledat úplně jinou oběť, na níž zaútočí za účelem zlepšení vlastního postavení. Do této kategorie spadají i kyberagresoři, kteří se stanou terčem kyberšikany v reakci na své agresivní chování.

Díky své dvojí roli tito lidé tvoří specifickou skupinu, v které najdeme mix charakteristik obětí i agresorů zároveň. Bývají to lidé s významným problémovým chováním a chudými vztahy v rodině. Nebývají populární u vrstevníků a nejsou dobře vnímáni ani učiteli. Trpí depresemi, často se u nich projevují somatizační problémy, jako jsou bolesti hlavy, břicha nebo poruchy spánku. Prolnutí těchto rolí s sebou nese mimořádnou zátěž. Agresoři/oběti jsou také obvykle ti, kteří si ze svých zkušeností odnášejí nejvíce negativních důsledků.²⁶

3.4.8 Rozdíly v pohlaví

V případě tradiční šikany ukazují výsledky výzkumů shodný trend – mezi oběťmi i agresory převažují z velké části chlapi. Platí to především pro přímou formu šikany, kde dochází k otevřeným konfrontacím mezi agresorem a obětí. Pokud šikanují dívky, používají nejčastěji šikanu nepřímou, skrytou. Typické jsou různé pomluvy za zády oběti, její vyčleňování z kolektivu; v případech takové šikany převažují dívky i mezi oběťmi.²⁷

Jeden trenér řekl: „Když mám skupinu kluků, kteří se neznají, a pošlu je na hřiště, aby si zahráli fotbal, nezaváhají ani na minutu. Půjdou ven, zahrají si, odejdou ze hřiště a nebudou řešit, jestli se ještě někdy uvidí. Ale u holek to funguje jinak. Předem musí vědět, kdo je lídr, s kterou by se mohly skamarádit, která je milá, oblíbená a podobně. Až pak mohou začít cokoliv hrát.“

²⁵ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013., str. 66

²⁶ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013., str. 67

²⁷ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013., str. 68

Existují výjimky, ale většinou:

- Dívky řeší vztahy a poměry.
- Chlapce zajímá nezávislost a soutěžení.²⁸

U kyberšikany nejsou výsledky výzkumů ohledně pohlaví agresorů a obětí tak jasné. Kyberšikana je ze své podstaty vlastně ve většině případů nepřímá – agresor a oběť se spolu osobně nesetkávají a pokud vzájemně na internetu komunikují, jde často o tzv. asynchronní komunikaci. Z toho důvodu se mnozí odborníci domnívají, že stejně jako u tradiční nepřímé šikany najdeme i u kyberšikany více dívek, a to v rolích agresorů i obětí. Dívky navíc častěji používají verbální formy šikany, což více odpovídá formě šikany, se kterou se setkáváme na internetu, kde z velké části stále dominuje textová komunikace.

3.4.9 Přihlízející

Přihlízející jsou významnou skupinou aktérů šikany. Vzhledem k sociálnímu charakteru šikany je zapojení a reakce přihlízejících mnohdy určující pro její další vývoj. Můžeme rozlišit několik rolí přihlízejících osob:

- následovníci agresora, kteří jej aktivně podporují,
- ti, kdo agresora otevřeně podporují, například ho povzbuzují, ale sami oběti neubližují,
- ti, kdo agresora podporují, ovšem ne otevřeně a zůstávají pasivní,
- nezúčastnění pozorovatelé,
- ti, kdo nesouhlasí s šikanou, jsou na straně oběti, ale nečiní tak otevřeně a celkově se nijak aktivně neprojeví,
- ti, kdo se oběti otevřeně snaží pomoci.²⁹

Celkově tedy existuje více způsobů, jakými mohou děti a dospívající na šikanu reagovat. O tom, že je někdo obětí tradiční šikany, děti a dospívající většinou vědí. Agresoři dokonce na oběť často útočí právě tehdy, když celou situaci pozorují ostatní. Jednak takto mohou lépe předvést svou převahu, jednak tímto způsobem oběť ještě více poníží.

²⁸MATTHEWS, J., MATTHEWS, A. Stop šikaně. Vyd. 1. Jihlava : BAROWUE PARTNERS, 2015.. str. 55

²⁹OLWEUS, D. Bullying at School: What We Know and What We Can Do. Vyd. 1. Oxford : Blackwell Publishing. 152 s. ISBN: 978-0-631-19241-1.

Někdy přihlízející proti probíhající šikaně otevřeně vystoupí a odsoudí toto jednání v rámci skupiny. Podobná reakce je jedním z nejsilnějších faktorů bránících jejímu pokračování a šíření. Bohužel ve většině případů tradiční šikany i kyberšikany přihlízející vůbec nezasahují. Přestože se nepřidají na stranu agresora, v důsledku jej svým „Kdo mlčí, souhlasí“ spíše podporují. Pokud přihlízející nijak nereagují na probíhající šikanu, stačí jejich pouhá přítomnost k tomu, aby si agresor vysvětlil jejich „nejednání“ jako souhlas, či dokonce povzbuzení.

Skutečnost, že ve většině případů děti a dospívající pouze přihlížejí utrpení svých vrstevníků, přitom ale nijak nezasáhnou v jejich prospěch, bývá často nepochopitelná. Ještě složitější bývá pochopit, proč se některé děti přidávají na stranu agresora, ať již jako pasivní povzbuzovatelé, či jako aktivní pomocníci. Takové jednání je často v rozporu s osobností a chováním přihlízejících v jiných situacích.³⁰

3.4.10 Charakter přihlížení u kyberšikany

Charakter přihlížení u kyberšikany se od tradiční šikany může lišit. Vezmeme-li v potaz její specifickou povahu a to, v jakých ohledech se odlišuje od agrese v reálném světě. V offline podmínkách je přihlížení často velmi reálné. Přihlízející přímo vidí, jak někdo někoho slovně napadá nebo jej bije. Zatímco tradiční šikanu přihlízející vidí na vlastní oči, u kyberšikany se situace a role přihlízejících mění. Kyberšikana může probíhat skrytě a kromě oběti se o tom nemusí nikdo dozvědět.

Pokud ostatní budou svědky takového útoku, může se to stát vícero způsoby. Mohou pozorovat celou situaci v reálném čase a za přítomnosti oběti. Podobně mohou být v přítomnosti agresora, když tyto zprávy rozesílá. Sledovat celou situaci za přítomnosti obou bývá méně časté. Například pokud jsou v době útoku oběť i agresor ve třídě.

Jeden z hlavních rozdílů však tkví v tom, že děti a dospívající mohou přihlížet kyberšikaně, aniž by byli fyzicky s obětí, agresorem nebo kýmkoliv dalším. Sledují například, jak u někoho na facebookové stránce přibývají sprosté urážky, nebo dostanou odkaz na video, které agresor zveřejnil. Mohou kyberšikaně přihlížet, aniž by věděli, kdo je oběť a kdo agresor. Děti a dospívající paradoxně často přihlížejí kyberšikaně, aniž by viděli samotné aktéry včetně dalších svědků.

³⁰ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013., str. 70

Významný rozdíl je také spojen s délkou trvání a místem, kde k šikaně dochází. Tradiční šikana sestává z jednotlivých aktů násilí a obtěžování na určitém konkrétním místě. Materiály a informace na internetu jsou však poměrně trvalé a velmi lehce rozšiřitelné. Lze je ukládat na více místech. Lze je přeposílat různými kanály a dále je kopírovat. Může se stát, že diskriminující fotografie je vyvěšována opakovaně na různá místa. A všechny tyto situace mohou být viděny dalšími lidmi po dlouhou dobu nebo několikrát za sebou. Vzhledem k povaze online prostředí je tedy otázkou, co to vlastně znamená být svědkem – a především přímým svědkem – kyberšikany. Přihlízející mohou být často na pochybách, nakolik je událost závažná, nakolik jde o něco, co stále oběť trápí – nebo zda například již někdo jiný nezasáhl ve prospěch oběti. Opět se zde může projevit efekt přihlízejícího³¹ (= pokud je v situaci vyžadující určitý zásah přítomno více osob, snižuje se pravděpodobnost, že někdo doopravdy zasáhne; v davu dochází k rozptýlení zodpovědnosti, kdy žádný z přihlízejících necítí tak silnou povinnost či potřebu zasáhnout, jako by tomu bylo v případě, kdy byl v situaci sám), paradoxně i v případě, kdy je svědek kyberšikany fakticky zcela o samotě. Může předpokládat, že situaci vidí také nespočet dalších lidí a někdo již mohl nějakým způsobem zasáhnout.

Přihlízející může mít pocit, že jeho přítomnost je naprosto anonymní a neviditelná i pro další aktéry, tudíž jej nikdo nemůže volat k zodpovědnosti za to, jak se zachoval. Především u těch, kteří sympatizují s jednáním agresora, může prožitek anonymního prostředí povzbudit tendence k tomu, aby příslušné jednání aktivně schvalovali a podporovali, nebo jej dokonce pomáhali šířit dál. Ovšem podobně jako u tradiční šikany, i v online prostředí může samotná přítomnost přihlízejících stačit k tomu, aby působila podpůrně na agresora.

Nejasnost ohledně skutečného charakteru události, jíž je přihlízející svědkem, se společně s působením faktorů, jako rozptýlení zodpovědnosti a disinhibiční efekt, podílí na tom, že přihlízející na internetu často nereagují způsobem, který by pomohl oběti. V online prostředí neodhadnou závažnost viděné události, nevidí její aktéry a sami jsou neviditelní. U kyberšikany proto častěji hrozí, že se přihlízející svou pasivní reakcí přidají na stranu agresora, přičemž často ani nemusí odhadnout skutečné důsledky svého jednání.

³¹ Efekt přihlízejícího (online): 2012 (cit 20-1-2019). Dostupné z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/17893/efekt-prihlizejiciho.html/>>

Online disinhibice ale může zvýšit míru podpůrného jednání, neboť může snížit zábrany a strach postavit se jednání agresora na internetu. Příhlížející, kteří by se zdráhali zasáhnout v offline prostředí, mohou poměrně jednoduše učinit ve virtuálním světě.^{32;33}

3.5 Dopady kyberšikany

Ač se může na první pohled zdát, že dopady kyberšikany se týkají jen obětí, celá situace má důsledky nejen pro všechny aktéry (oběti, agresory, přihlížející), ale i pro širší sociální okolí.

V tomto ohledu můžeme důsledky kyberšikany rozdělit na dopady na rovině individuální a na dopady na rovině kolektivní.³⁴

3.5.1 Charakter dopadů u kyberšikany

Dopady kyberšikany mohou být leckdy závažnější než dopady šikany tradiční. Rozdíly najdeme ve velikosti skupiny přihlížejících, kteří jsou svědky ponížení oběti a kteří se mohou přidat na stranu agresora. Rozdíl je i v dosažitelnosti oběti – díky internetu a mobilním telefonům ke kyberšikaně může dojít kdykoliv. Zatímco u šikany tradiční má oběť některé bezpečné prostředí, například domov, kyberšikaně nelze utéct. Na rozdíl od šikany tradiční je u kyberšikany obtížnější agresora vypátrat, pokud chce zůstat anonymní. To může rovněž zvyšovat hladinu stresu a celkově míru negativních důsledků vyplývajících z celé situace.

U dopadů záleží na formě kyberšikany. Ne všechny jsou stejně závažné a mají stejné důsledky. Mezi nejzávažnější patří zveřejnění fotografie nebo videoklipu a telefonní hovory, ty jsou zároveň méně časté. Mezi méně závažné, ale častější patří zprávy prostřednictvím instant messengerů.³⁵

³² DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013., str. 74

³³ KRÁLOVÁ M., Zkušenosti s kyberšikanou u žáků základní školy. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova universita, Pedagogická fakulta, Katedra Sociální pedagogiky. Vedoucí diplomové práce : Mgr. Lenka Gulová, Ph.D.

³⁴ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013. str. 83

³⁵ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013. str. 84

3.5.2 Bezprostřední a krátkodobé dopady kyberšikany u obětí

Mezi bezprostřední dopady kyberšikany patří okamžité reakce na kyberšikana, jako je vztek, smutek, bezmoc, strach, sebeobviňování a pláč. Nejčastější je bezmoc, vzhledem k charakteru kyberšikany a k tomu, že oběť se nemá kam „schovat“.

Tento postoj a chování se navíc může začít projevat i v dalších oblastech života – pak mluvíme o tzv. naučené bezmocnosti. Oběti nevěří, že mohou s nastalou situací něco udělat. Účinné je obrátit se ke svým blízkým pro pomoc. Ti mohou poskytnout emoční podporu a tím celou stresovou situaci zlepšit.^{36,37}

3.5.3 Přetrvávající dopady u obětí

Přetrvávající dopady můžeme rozdělit na dopady fyzické, dopady emoční a dopady na chování:

- Fyzické dopady: zde mluvíme o tzv. psychosomatických potížích, mezi které patří problémy se spánkem, bolesti hlavy, bolesti břicha, nechutenství a nevolnost. I kvůli těmto problémům dochází ke zhoršení koncentrace, které se odráží ve školních výsledcích.
- Emoční dopady: oběť zažívá negativní emoce (strach, bezmoc, zlost, smutek), které se postupem času mohou rozvíjet do trvalejších pocitů úzkosti, osamělosti a deprese. Dále se u obětí vyskytují výkyvy nálad, zažívající utlumující emoce i výbuchy zlosti, způsobené frustrací. Častou reakcí je strach, především obavy o vlastní bezpečí.
- Dopady na chování: emoční nevyrovnanost vede u obětí k častým hádkám s lidmi z blízkého okolí. Frustrace a zlost u některých vede k agresivitě, napadání slovním i fyzickému a ničení věcí. Důsledkem snahy vyrovnat se se situací může být častější zneužívání návykových látek. Dalším znakem může být omezené používání internetu (nebo některých stránek) či mobilních zařízení.³⁸

³⁶ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013. str. 86

³⁷ KOŽÍŠEK, M., PÍSECKÝ, V., Bezpečně n@ internetu. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2016. str.63-64

³⁸ Dopady kyberšikany (online): 2008-2018 (cit 21-1-2019). Dostupné z WWW: <<https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/355-zdravotni-a-psyhicke-nasledky-kyberikany-mezi-dtmi-a-dospivajici-mladei>>

3.5.4 Dlouhodobé dopady u obětí

Mezi tyto dopady řadíme ty, které ovlivňují oběť i po tom, co samotná šikana přestala. Pokud kyberšikana vychází z offline světa, dochází k narušení vztahů s vrstevníky a k ohrožení zdravého psychického vývoje jedince. Jednou z hlavních oblastí, ve které se dopady kyberšikany ukazují, je snížené sebehodnocení. To brání navazování nových vztahů.³⁹

3.5.5 Dopady kyberšikany u agresorů

U agresorů se projevují stejné dopady jako u obětí, a to na úrovni emoční, fyzické i v jejich chování. Vyskytují se u nich psychosomatické potíže, problémy ve vrstevnických vztazích, nepozornost, absence ve škole, zhoršený prospěch.

V případě sebehodnocení se v případě kyberšikany ukazuje, že ho agresori mají spíše nižší, což je způsobeno charakterem kyberšikany – kyberagresorem se může stát i dítě, které by v offline světě neuspělo. Oproti obětem najdeme u agresorů zvýšenou míru delikventního chování, jak je zneužívání návykových látek či poškozování cizího majetku.

3.5.6 Sebevražedné tendence

Dosavadní výzkumy tradiční šikany již prokázaly, že u obětí a v menší míře i u agresorů jsou častější sebevražedné myšlenky a pokusy o sebevraždu než u dětí a dospívajících, kteří se šikanou nemají žádnou zkušenost.⁴⁰ V posledních deseti letech se objevilo pár medializovaných případů kyberšikany, které skončily sebevraždou oběti. Nejznámějším případem pro Českou republiku bude zřejmě případ Anny Halmanové z polského Gdaňsku z roku 2006.⁴¹ Jedná se o spíše ojedinělé případy, které jsou často „přibarvené“ médii.

Zkušenost s kyberšikanou riziko sebevraždy zvyšuje. Není však pravděpodobné, že by kyberšikana sama o sobě vedla k pokusům o sebevraždu. Kyberšikana je totiž vnímána jako závažnější, když se děje v kontextu běžného offline života. Jak již bylo řečeno, oběti i agresori mívají celkově obtížnější život, horší vztahy s vrstevníky,

³⁹ Dopady kyberšikany (online): 2008-2018 (cit 21-1-2019). Dostupné z WWW: <<https://www.e-bezpecni.cz/index.php/temata/dali-rizika/355-zdravotni-a-psychicke-nasledky-kyberikany-mezi-dtmi-a-dospivajici-mladei>>

⁴⁰ CAMPFIELD, D. C., Cyberbullying and victimization: Psychosocial Characteristics of Bullies, Victims, and Bully-victims. Montana : University of Montana, 2006

⁴¹ Anna Halman (online): 2008-2018 (cit – 22-1-2019). Dostupné z WWW: <<https://www.e-bezpecni.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/hoax-fake-news/72-kazuistiky/1426-anna-halman-polsko-2006>>

problémy v rodině i ve škole, a to již před zkušeností s kyberšikanou. Ta se přidává do směsi těchto problémů a všechny tyto potíže dohromady mohou vést až k pokusu o sebevraždu.⁴²

3.5.7 Dopady kyberšikany u přihlízejících

Dopady u přihlízejících jsou ve značné míře podobné jako u obětí a agresorů a podobně jako u nich se i u přihlízejících mohou promítnout do jejich dalšího vývoje. Doposud se ale neví, zda jsou tyto reakce stejně časté a silné u kyberšikany jako u šikany tradiční. Je možné, že vzhledem k obecnému postoji, který přikládá chování na internetu menší váhu než chování v offline prostředí, nebudou důsledky pro přihlízející natolik závažné. Při hodnocení důsledků záleží na postoji, který přihlízející k události zaujali, a současně na tom, co je k jejich postoji vedlo.

Přihlízející tradiční šikaně často s obětí soucítí a současně se obávají, že by se šikana mohla obrátit proti nim. Proto u nich nacházíme podobné reakce, jaké byly popsány u oběti (hněv, smutek, úzkost či bezmoc). I přihlízející kyberšikaně mohou prožívat úzkost a strach z toho, aby se jim nestalo něco podobného. Obětí kyberšikany se může velice snadno stát prakticky kdokoli, proto může setkání s kyberšikanou vzbudit obavy a stres u všech přihlízejících, tedy i u oblíbených a sociálně úspěšných jedinců.

V případě přihlízejících, kteří jsou sami obětí šikany, byly zjištěny zmírňující se dopady viktimizace, což bývá přisuzováno sociálnímu srovnávání. Oběti vidí, že nejsou jediné, kdo zažívá podobnou zkušenost, tudíž dojdou k závěru, že chování agresora nezapříčinily ony sami. Toto jim pomáhá se se situací lépe vyrovnat a zmírňuje negativní dopady. V případě kyberšikany se toto může vztahovat na časté agresivní slovní útoky na internetu.

Způsob, jakým se přihlízející probíhající šikany či kyberšikany zachovají, má dopad na jejich další chování. Role přihlízejících se časem příliš nezmění. Částečně za to mohou osobnostní charakteristiky, ale i celkový kontext, ve kterém šikana probíhá. Role přihlízejících je také určována tím, jak se zachovali v minulosti a jaký výsledek jejich reakce měla.

⁴² DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013. str. 93

Pokud se přihlížejícím podaří oběti pomoci, mohou s větší pravděpodobností i v budoucnu zastávat pozitivní roli. Pokud počínání přihlížejících nevede k dobrému výsledku, je menší šance, že to budou příště zkoušet znovu. Při opakovaném přihlížení šikaně či kyberšikaně, které zůstávají nepotrestány či nepovšimnuty, přestávají děti a dospívající na podobné situace reagovat. Čím déle či vícekrát jsou svědky podobného jednání, tím více je totiž mohou začít akceptovat jako něco, co je vlastně v daném prostředí normální. To se děje především tehdy, pokud se do celé situace nijak nezasáhne a není efektivně označená za nežádoucí. Právě touto pasivitou přihlížející sami podněcují rozvoj škodlivé normy.

Přihlížející, kteří se přidávají na stranu agresora a je jim to nějakým způsobem k užítku, se mohou s větší pravděpodobností zachovat i v budoucnu. Pokud se přihlížející začnou zapojovat do šikany, která zůstává nepotrestaná, může se u nich rozvinout tendence chovat se tímto způsobem. Vzhledem k tomu, že agresorovi šikana prochází, se sami přestávají bát negativních následků. U těchto aktérů se podobné chování poté může začít objevovat i v jiném kontextu a takoví přihlížející se mohou začít zapojovat i do dalších delikventních aktivit.⁴³

3.6 Kde získat potřebné informace a kde hledat pomoc⁴⁴

- Projekt Minimalizace šikany: je program, který nabízí systémové a celostátně použitelné řešení problematiky šikanování na školách. Cílem programu je ukázat cestu, jak účinně snížit výskyt šikany a kyberšikany na škole a nabídnout program k širokému použití na základních a středních školách v celé ČR. Jedná se tedy o intenzivní vzdělávání celých sboroven, které vede k funkčnímu programu proti šikaně.
 - Program uskutečňuje občanské sdružení AISIS a vznikl za finanční podpory Nadace O2 a odborníka Dr. Michala Koláře. Spolupracuje s MŠMT a Českou školní inspekcí.
 - Bližší informace na www.minimalizacesikany.cz⁴⁵
- Projekt E-Bezpečí: se věnuje mapování a analyzování nebezpečných komunikačních praktik vázaných na elektronickou komunikaci. Nabízí vzdělávání v oblasti předcházení a řešení kyberšikany a jiných problematických

⁴³ DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013., str. 94

⁴⁴ ROGERS, V. Kyberšikana. Vyd. 1. Praha : Portál. 2011. str. 15-17

⁴⁵ Minimalizace šikany – Shrnutí pilotního projektu 2005-2007. Vyd. 1. Kladno : AISIS. 2008..

projevů chování na internetu pro děti i vyučující. Také se věnuje tvorbě metodických materiálů a provozuje internetovou poradnu.

- Bližší informace na www.e-bezpeci.cz
- Národní centrum bezpečnějšího internetu: jedná se o neziskové nevládní sdružení, které se věnuje zvyšování obecného povědomí o hrozbách online komunikace. Snaží se propagovat odpovědné chování na internetu a pomáhá dětem, které se v rámci internetové komunikace ocitnou v nesnázích. Nabízí vzdělávací semináře, školení a konference v oblasti rizik užívání internetové komunikace a prevence internetové kriminality. NCBI uskutečňuje následující aktivity:
 - Saferinternet.cz – stránky podporující vzdělávání a výzkum v oblasti ICT, a to zejména dětí, kterým ubližuje nevhodné a závadné chování na internetu. Poskytuje pomoc a působí proti šíření ilegálního obsahu na internetu. Více na www.saferinternet.cz
 - Bezpečně online – výchovně-vzdělávací stránky, jejichž cílem je poskytovat mladým uživatelům, jejich rodičům a vyučujícím užitečné informace o bezpečném používání internetu. Pro pedagogy jsou zde k dispozici praktické rady a metodické pomůcky použitelné ve výuce. Více informací na www.bezpecne-online.cz
 - Horká linka – kontaktní centrum přijímající hlášení nezákonného obsahu na internetu. Hlavní cílem Horké linky je bránit šíření obrazového materiálu zejména se zneužívanými dětmi, rasismem, xenofobií či stránek podporujících šíření drog nebo nabádajících k sebepoškozování. Pokud uživatel na takovýto obsah narazí, prostřednictvím webového formuláře jej může ohlásit. Následně je podle závažnosti tato informace předána k řešení Policii ČR. Horká linka také pomáhá řešit problémy související s nevhodným chováním na Facebooku. Více informací na www.horkalinka.cz
 - Linka pomoci – krizové centrum pomáhající dětským obětem internetové kriminality. Jestliže se nějaké dítě cítí ohroženo nebo obtěžováno prostřednictvím internetu, může se obrátit na krizovou linku, chat nebo e-mailovou poradnu. Linka pomoci také realizuje preventivní kampaně zaměřené na děti a rodiče s cílem upozorňovat na potenciální rizika internetové komunikace. Více informací na www.pomoconline.cz

- Kyberšinaka.eu – projekt Terezy Ondráčkové a Moniky Vlachové, dvou studentek, které vytvořily stránku zaměřenou na prevenci problematického chování na internetu. Více informací na www.kybersikana.eu
- Linka bezpečí - Posláním Linky bezpečí je poskytovat kvalitní a snadno dostupnou pomoc dětem, studentům a všem, kteří jednají v jejich zájmu. Linka bezpečí pomáhá s řešením náročných životních situací i každodenních starostí a problémů. Poskytuje krizovou intervenci a poradenství pro klienty z celé České republiky prostřednictvím telefonu, chatu a emailu. Více na www.linkabezpeci.cz
 - Šikana.cz – internetové stránky provozované Linkou bezpečí. Nacházejí se zde informace, co to šikana je, rady, jak se se šikanou vypořádat, pobídka k zavolání na Linku bezpečí a rady pro rodiče a školy.
 - Rodičovská linka – projekt Linky bezpečí poskytující pomoc rodičům, kteří si nevědí rady se svými dětmi nebo jejich problémy. Pomoc nabízí po telefonu nebo prostřednictvím e-mailu. Více na www.rodicovskalinka.cz
- Šikana.org - Společenství proti šikaně je dobrovolným humanitárním sdružením. Pracují v něm odborníci se zaměřením na problematiku šikanování, dále rodiče, kteří mají prožitou a zvládnutou osobní zkušenost s takto postiženým dítětem. Vítání jsou seriózní zájemci se sociálním cítěním, ochotní se dále vzdělávat. Sdružení se zaměřuje na pomoc obětem šikanování a na prevenci tohoto závažného celospolečenského problému. Pozornost je věnována celému spektru šikanování, zejména však šikanování ve školách a šikanování dětí a mládeže. Šikana ve školním a výchovném prostředí není brána izolovaně, ale v úzké provázanosti na další formy násilí. Tato forma pomoci je realizována osobně v sídle společnosti na Praze 4. Více na www.sikana.org
- Seznam se bezpečně.cz – Projekt platformy Seznam.cz. Byl založen na základě sebevraždy jisté 15leté dívky. Platforma formou různých spotů či filmů upozorňuje na nebezpečí internetu, především seznamování online, nebezpečí spojená se sdílením osobních informací či fotografií. Dále poskytuje rady, jak se na internetu chovat či jak získat pomoc. Více na <https://www.stream.cz/porady/seznam-se-bezpecne>.
- Zodpovedne.sk – Slovenská internetová stránka, která si dává za úkol informovat veřejnost o nástrahách internetu. Nejen pomocí portálu, ale i

různými projekty, školeními, soutěžemi, hrami či e-shopem. Více na www.zodpovedne.sk

- Centre for Prevention of Risky Virtual Communication: projekt pedagogické fakulty University Palackého v Olomouci. Soustředí se na prevenci hazardního chování spojeného s používáním informačních a komunikačních technologií dětmi, zvláště pak na kyberšikanu, kybergrooming, kyberstalking, hoax, spam a sexting. Více na www.prvok.upol.cz
- Modrá linka – Nezisková organizace, která poskytuje dětem a mladým lidem pomoc v krizových a obtížných životních situacích. Pomoc poskytuje osobně, telefonicky, či přes e-mail nebo Skype. Nově byla od dubna 2019 zřízena na internetových stránkách modré linky možnost chatu. Více na www.modralinka.cz
- Google.cz – nabízí uživatelům služby Centra bezpečnosti pro rodiče a děti. Patří sem možnost nahlásit nevhodný obsah například na YouTube. Dále toto centrum nabízí službu Bezpečné vyhledávání Google, Bezpečné vyhledávání v telefonu, Zámek Bezpečného vyhledávání a Bezpečný režim YouTube. Více informací na www.google.cz/familysafety/
- Další kurzy a semináře týkající se kyberšikanu nabízejí například pedagogicko-psychologické poradny, vzdělávací organizace či jednotliví odborníci.

3.7 Legislativa⁴⁶

„Kyberšikana“ - je šikanování osoby za použití internetu. Pro trestní zákon neznámý pojem, ale pachatel se tímto jednáním může dopouštět například následujících trestných činů. Za tyto trestné činy může být potrestán odnětím svobody až 4 roky.

- Ublížení na zdraví - §146 TZ – „Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.“
- Omezování osobní svobody - §171 TZ – „Kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“
- Vydírání - §175 TZ – „Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo peněžitým trestem.“

⁴⁶ ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In Sbíрка zákonů České republiky. 2009, částka 11. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>>

- Pomluva - §184 TZ – „Kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok. Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.“
- Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci - §352 TZ – „Kdo užije násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.“
- Nebezpečné vyhrožování - §353 TZ – „Kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.“
- Nebezpečné pronásledování - §354 TZ - 1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,

b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,

c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,

d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo

e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,

a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

Jednání může být posouzeno jako přestupek, a to přestupek proti občanskému soužití. Za takovéto chování může být pachatel potrestán pokutou do výše 5 tisíc korun.

4 Výsledky dotazníkového šetření

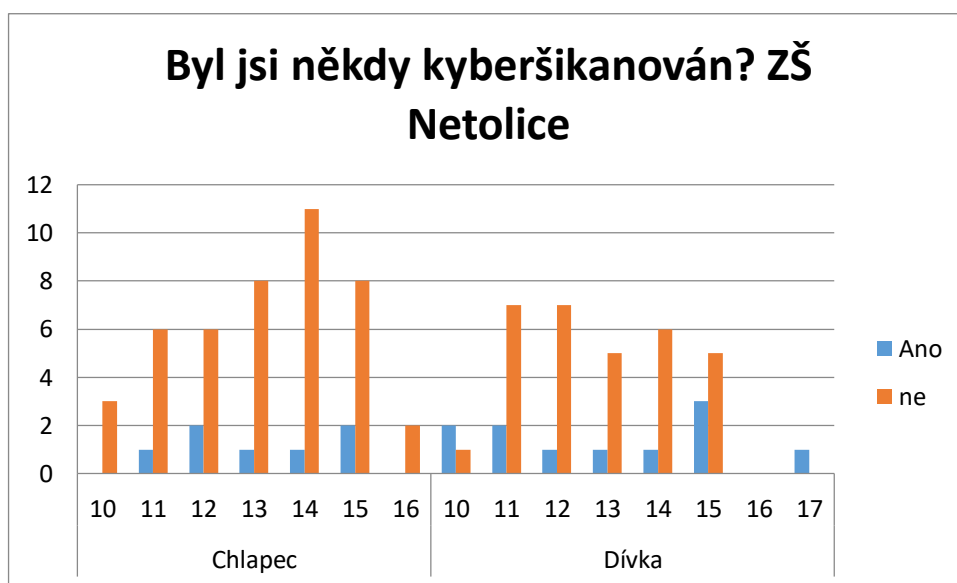
Autorka provedla dotazníkové šetření ve 3 školách v Jihočeském kraji: ZŠ Netolice, ZŠ Lhenice a Střední škola informatiky a právních studií, o. p. s. České Budějovice (dále jen SŠIPS). Věkový rozsah respondentů byl 10 až 19 let. Celkem bylo rozdáno 330 dotazníků, z toho vyplněných bylo autorce vráceno 300 dotazníků. 12 dotazníků nebylo započteno z důvodu nevyplnění věku či pohlaví, což bylo pro zpracování klíčové. Výsledky dotazníkové šetření byly zpracovány z 288 dotazníků řádně vyplněných respondenty.

Nejvíce dotazníků připadá na SŠIPS České Budějovice, přesně 131 dotazníků. ZŠ Netolice poskytla 93 dotazníků a ZŠ Lhenice 64 dotazníků. Pro účely bakalářské práce budou dotazníky zpracovávány po jednotlivých institucích a komparovány mezi sebou, díky rozlišnému věku respondentů.

4.1 Oběti kyberšikany

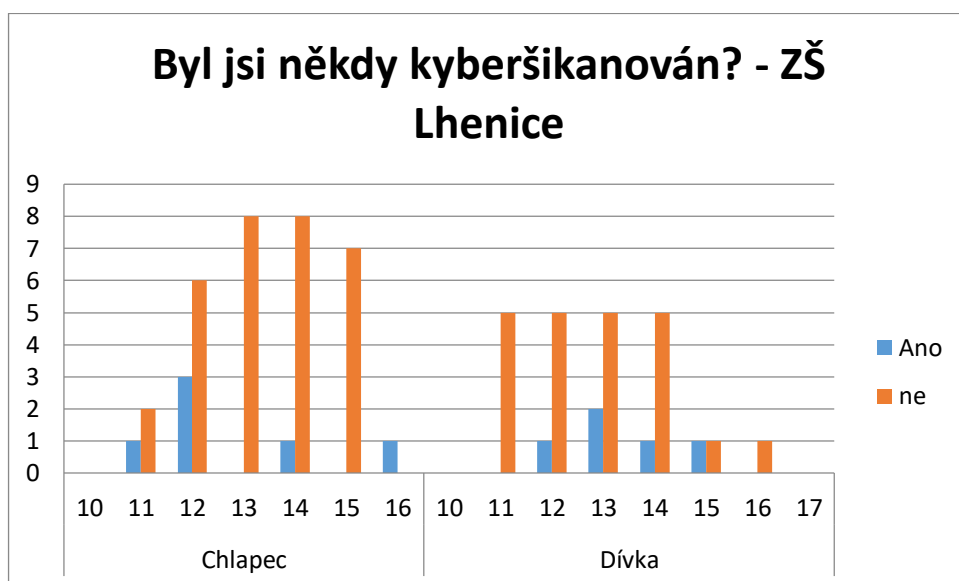
Většina dotázaných nikdy nebyla obětí kyberšikany. Pohlaví zde nehraje téměř žádnou roli, stejně jako věk, zkušenosti jsou v podstatě stejné. Vzhledem k pokroku společnosti i informačních technologií to není nijak překvapivé, avšak je to určitý druh varovného signálu. Sociální sítě jsou dostupné od 12 let, avšak i 11-ti leté či 10-ti leté děti mají zkušenost z kyberšikanou. Z toho plyne, že pokud nepoužívají sociální profil někoho staršího, jsou na sociální síti přihlášeny falešným datem narození.

Graf 1 Oběti kyberšikany ZŠ Netolice⁴⁷

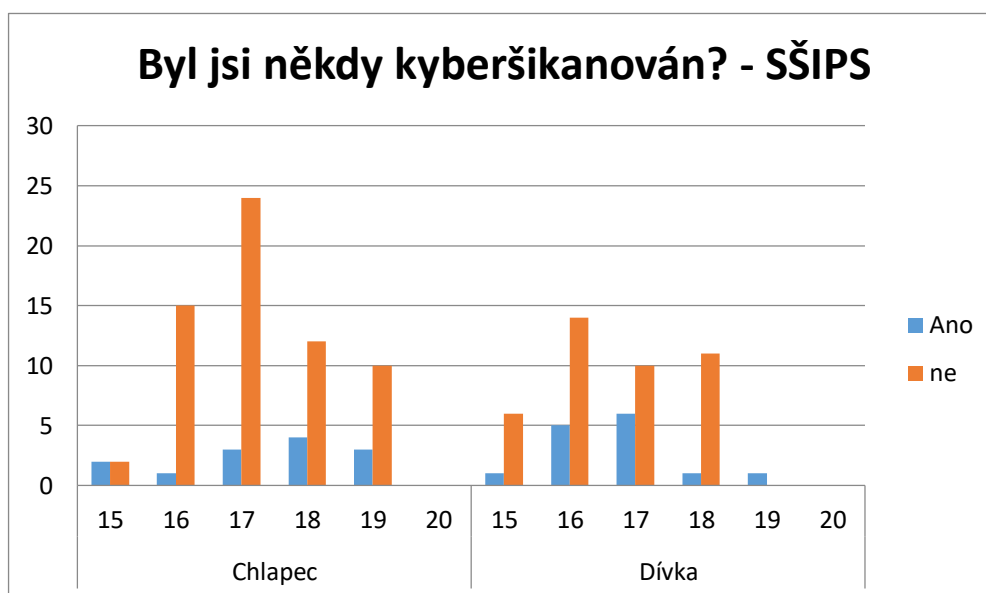


⁴⁷ Vlastní výzkum

Graf 2 Oběti kyberšikany ZŠ Lhenice⁴⁸



Graf 3 Oběti kyberšikany SŠIPS⁴⁹



Co se týče formy kyberšikany, se kterou mají oběti zkušenosti, převažují nadávky nebo urážky. V těsném závěsu následuje šíření pomluv a šíření ztrapňujících nebo osobních obrázků. Následuje nabourání do sítě a změna hesla a podvádění či předstírání cizí identity. V neposlední řadě se častěji objevují výhružky a krádež hesla. Formy jako úmyslné zaslání viru či nabourání do sítě a vystupování pod jménem oběti se nevyskytují téměř vůbec. S věkem respondentů se odpovědi nemění. U dívek převažují nadávky, šíření pomluv a šíření ztrapňujících obrázků. U chlapců jsou nejčastěji použité formy kyberšikany stejné jako u děvčat.

⁴⁸ Vlastní výzkum

⁴⁹ Vlastní výzkum

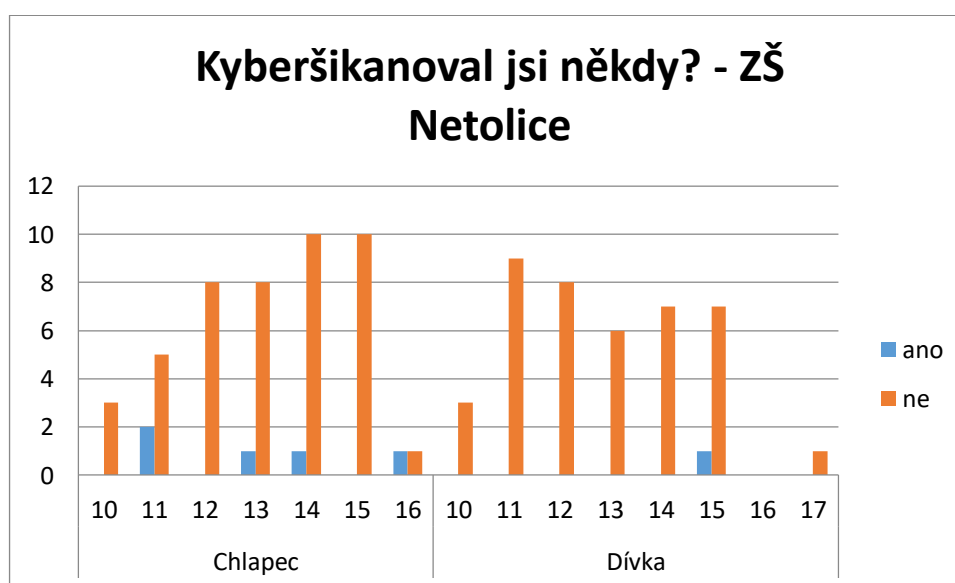
Z dotazníků dále vyplývá, že oběti nejčastěji cítí obavy. Další častou emocí je vztek a smutek. Dále se odpovědi rozcházejí podle věku respondentů. Děti se častěji cítí fyzicky nemocné, jinak se chovají doma i k přátelům. Většina má problém soustředit se na školní práci. Následují problémy se spaním a nechuť jít do školy. Mladiství se spíše cítí otrávení.

Řešení zvolené oběťmi je nejčastěji konfrontování agresora, které se většinou jeví jako neúčinné. Následuje stejně neúčinný útěk a pomoc u kamaráda jak online, tak ve škole. Tam se účinnosti liší, ale většina respondentů ho uvedla jako účinné. Zato pomoc učitele či rodiče není příliš častá a její účinnost je nejednoznačná. U starších respondentů se často objevuje zasmání se celé situaci jako účinné stejně jako smazání obtěžujícího obsahu a zablokování agresora. Kontaktování policie či internetového nebo telefonního operátora se nevyskytovalo téměř vůbec.

4.2 Agresoři kyberšikany

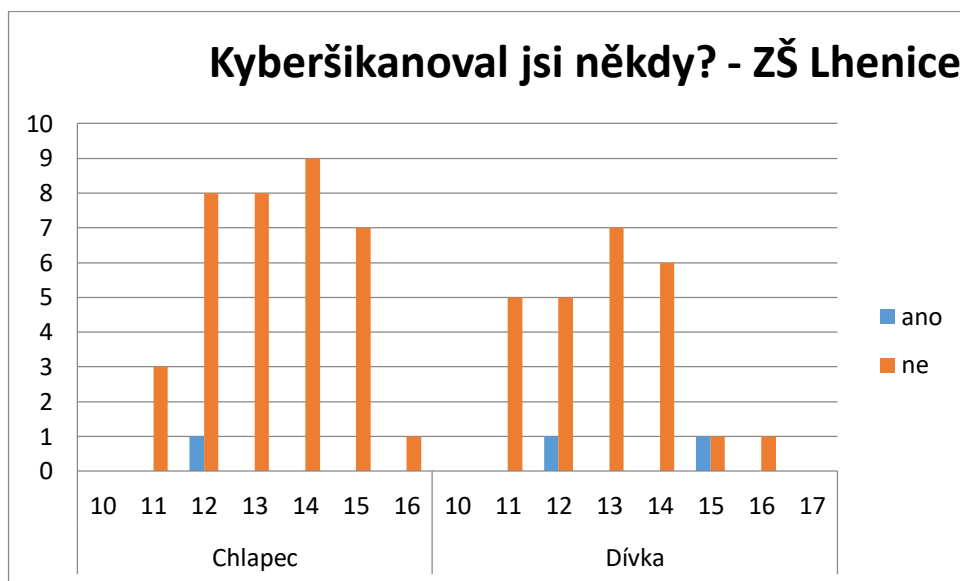
Drtivá většina dotázaných nikdy nebyla kyberagresorem. Mezi kyberagresory převažují chlapci. Věk zde opět téměř nehraje roli, chlapci uvedli, že byli kyberagresory již v jedenácti letech, nejvíce kyberagresorů se ale vyskytuje kolem 17. roku věku. Zde se můžeme zamyslet nad tím, kolik respondentů uvedlo pravdivé informace. Ne každý může své chování brát jako kyberšikanu, ne každý je ochoten si přiznat, že někoho kyberšikanoval.

Graf 4 Kyberagresoři ZŠ Netolice⁵⁰

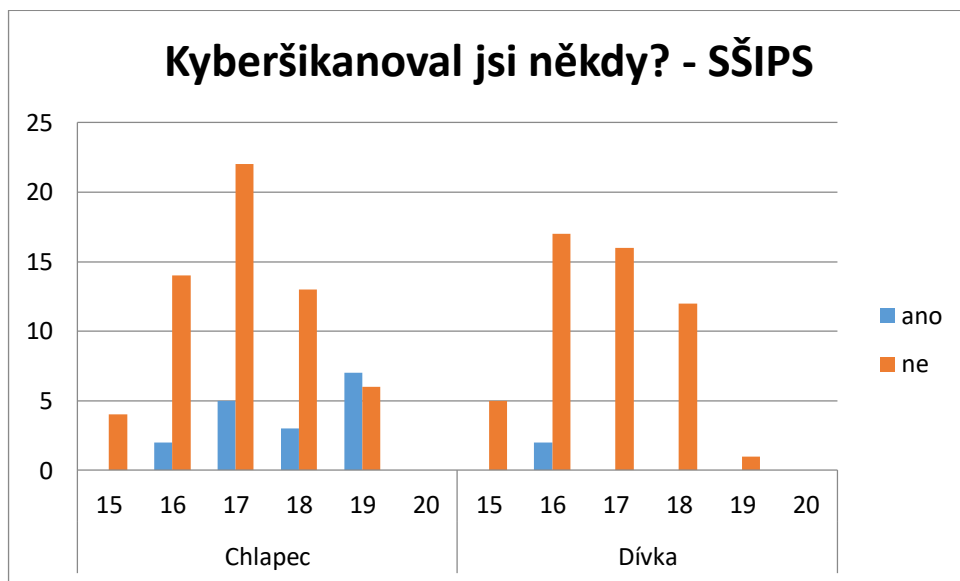


⁵⁰ Vlastní výzkum

Graf 5 Kyberagresori ZŠ Lhenice⁵¹



Graf 6 Kyberagresori SŠIPS⁵²



Nejčastější formy kyberšikany, které použili agresori, jsou nadávky a urážky, šíření pomluv a ztrapňujících či osobních obrázků, které spíše použili mladiství, než děti. Děti převážně použili jen nadávky, v několika případech i předstírání cizí identity.

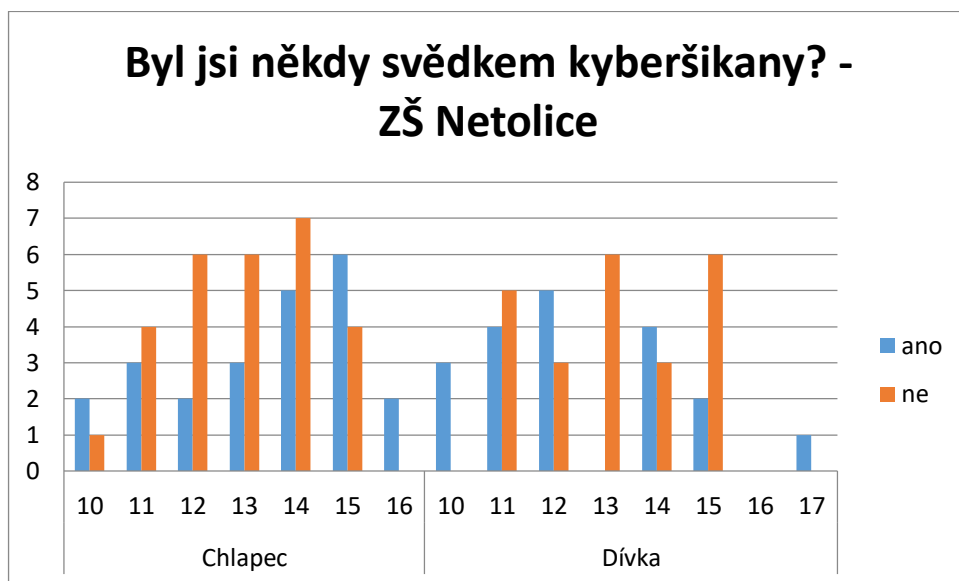
4.3 Svědci kyberšikany

Zde jsou výsledky velmi těsné. Zhruba polovina respondentů uvedla, že někdy byla svědkem kyberšikany, polovina uvedla, že kyberšikany nikdy neviděla. U starších respondentů převládá odpověď ano, u mladších jsou odpovědi nejednoznačné.

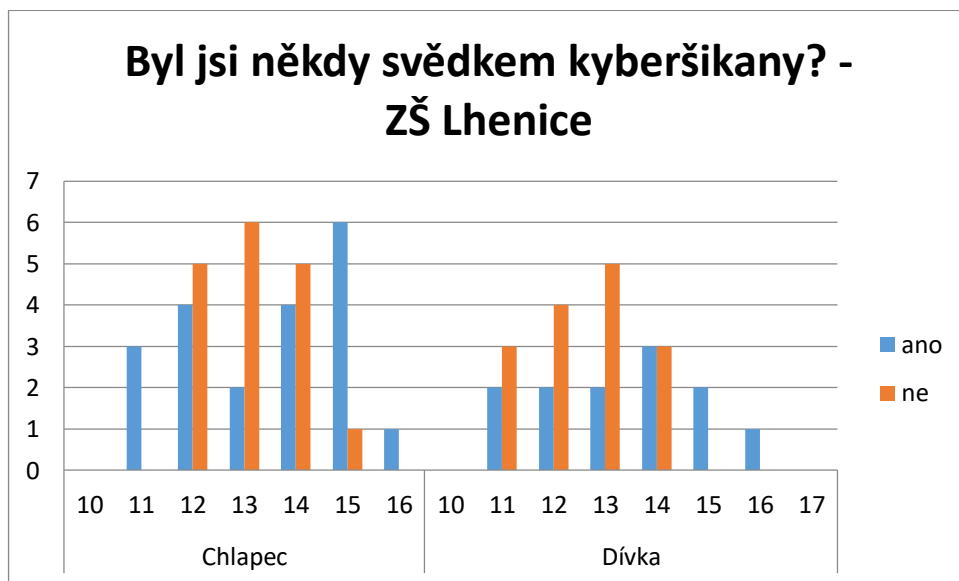
⁵¹ Vlastní výzkum

⁵² Vlastní výzkum

Graf 7 Svědci kyberšikany ZŠ Netolice⁵³



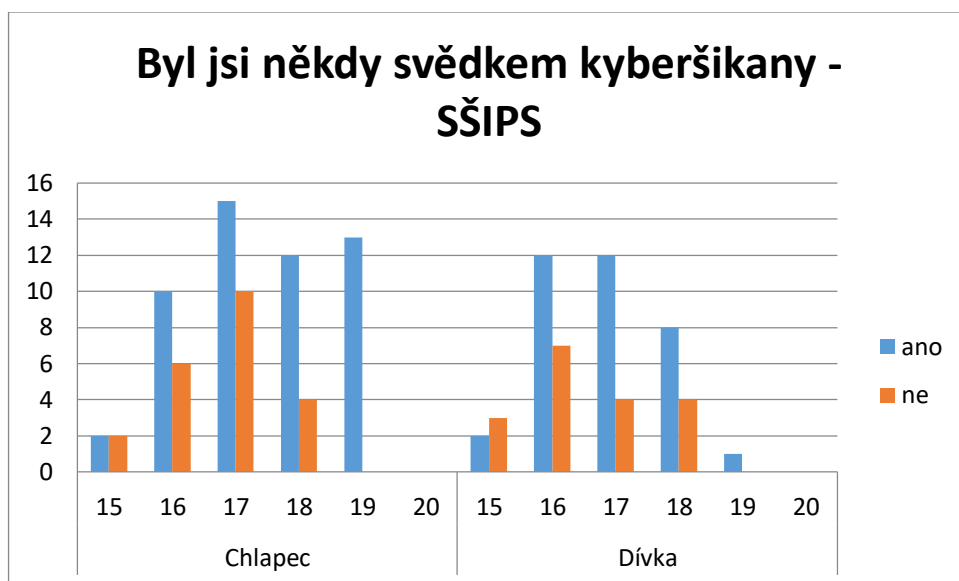
Graf 8 Svědci kyberšikany ZŠ Lhenice⁵⁴



⁵³ Vlastní výzkum

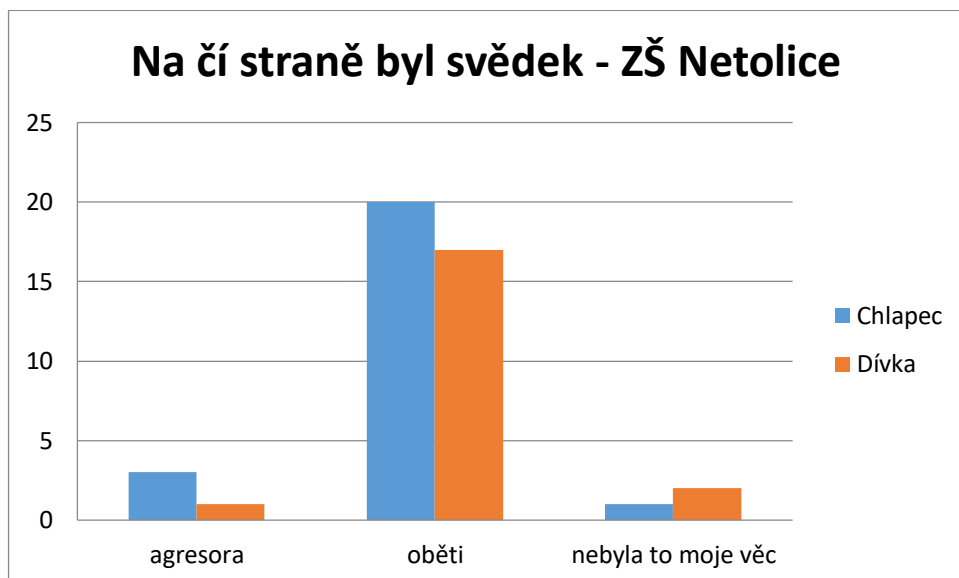
⁵⁴ Vlastní výzkum

Graf 9 Svědci kyberšikany SŠIPS⁵⁵



Většina svědků byla na straně oběti, druhá nejčastější odpověď byla, že toto chování nebylo svědkova věc.

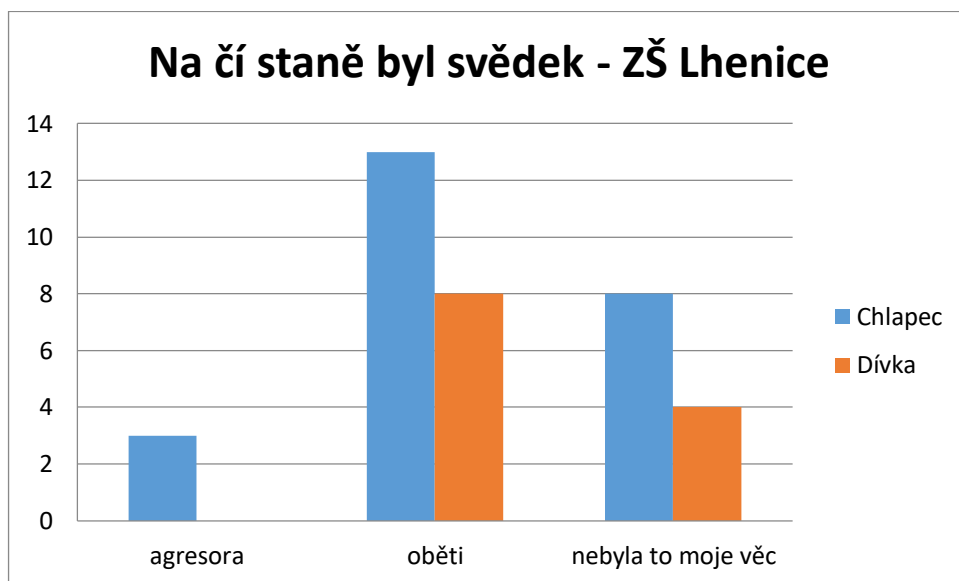
Graf 10 Strany svědků kyberšikany ZŠ Netolice⁵⁶



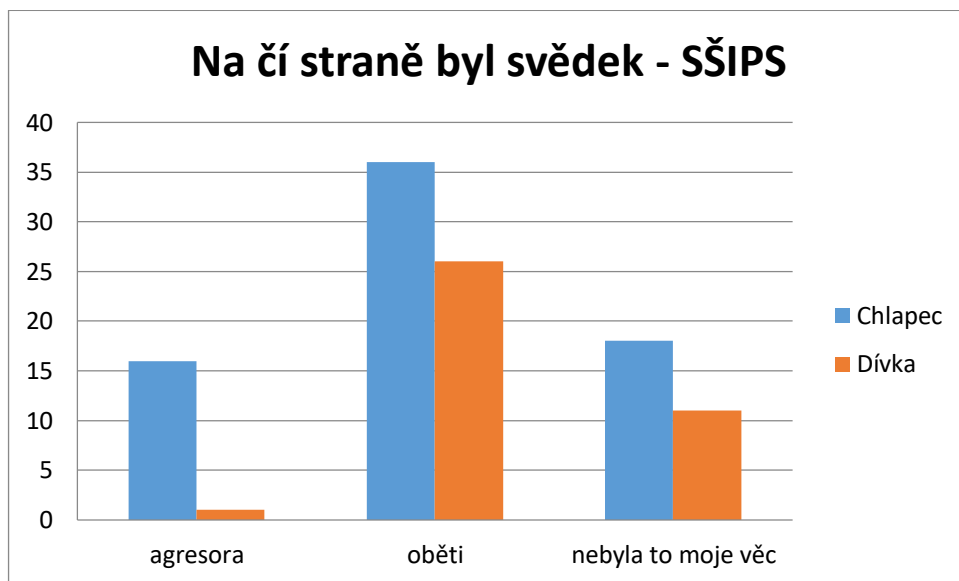
⁵⁵ Vlastní výzkum

⁵⁶ Vlastní výzkum

Graf 11 Strany svědků kyberšikany ZŠ Lhenice⁵⁷



Graf 12 Strany svědků kyberšikany SŠIPS⁵⁸

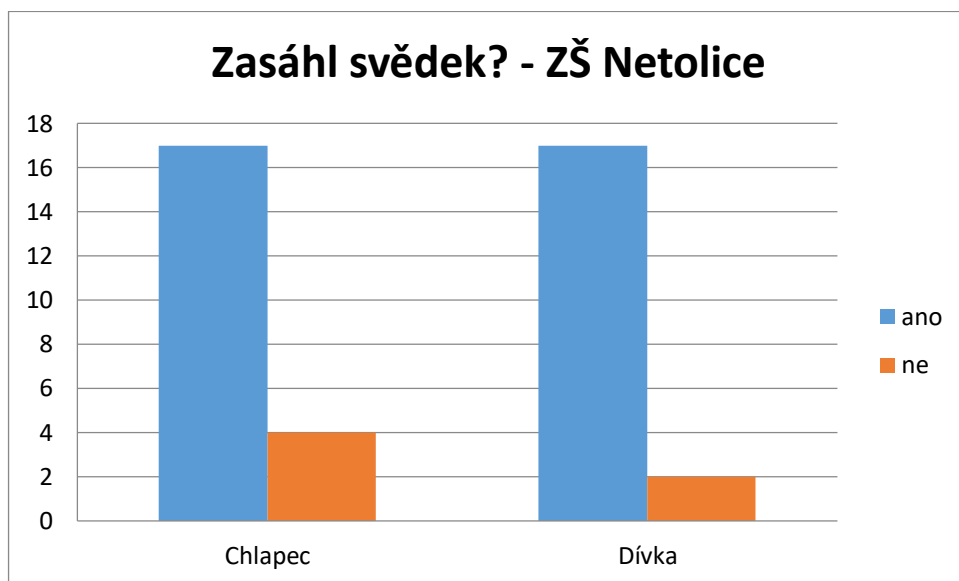


Co se týče zásahu přihlízejících, většina přihlízejících nějak zasáhla proti kyberšikaně. Podíl chlapců a dívek je zde stejný a věk zde nehraje roli, jak děti tak mladiství se zachovali téměř stejně. Dívky zasahovaly téměř vždy, u chlapců byl podíl zásahů i nevšímání si situace většinou půl napůl.

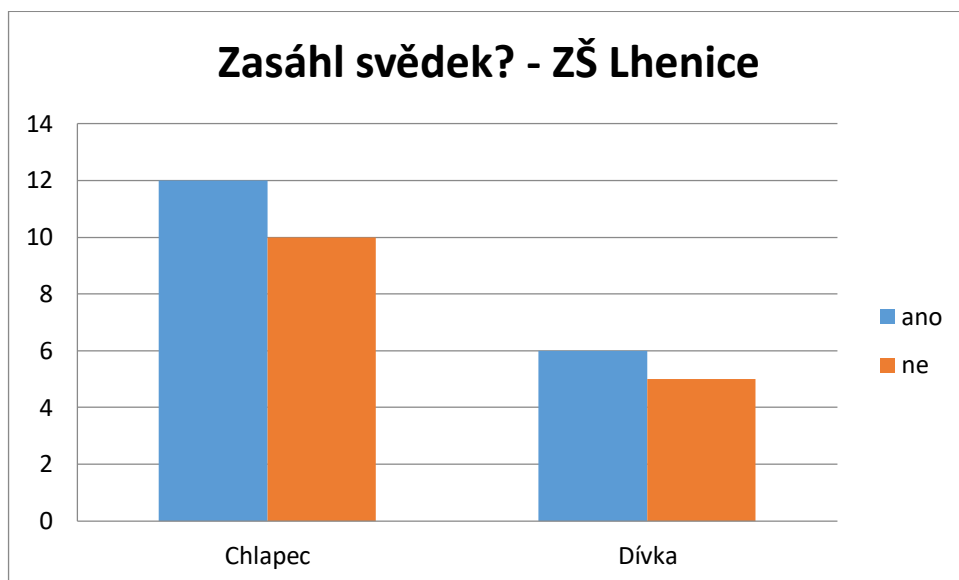
⁵⁷ Vlastní výzkum

⁵⁸ Vlastní výzkum

Graf 13 Zásah přihlížejících kyberšikaně ZŠ Netolice⁵⁹



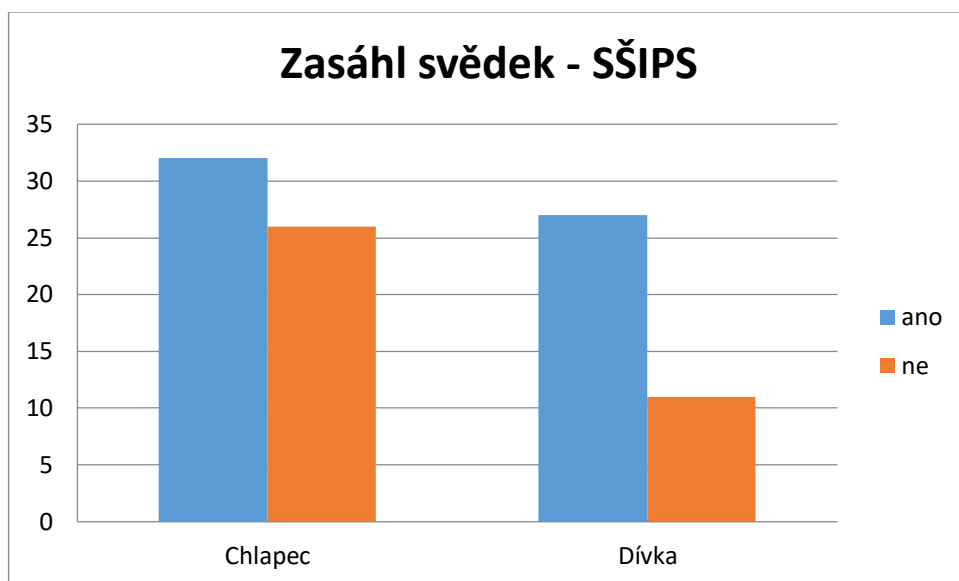
Graf 14 Zásah přihlížejících kyberšikaně ZŠ Lhenice⁶⁰



⁵⁹ Vlastní výzkum

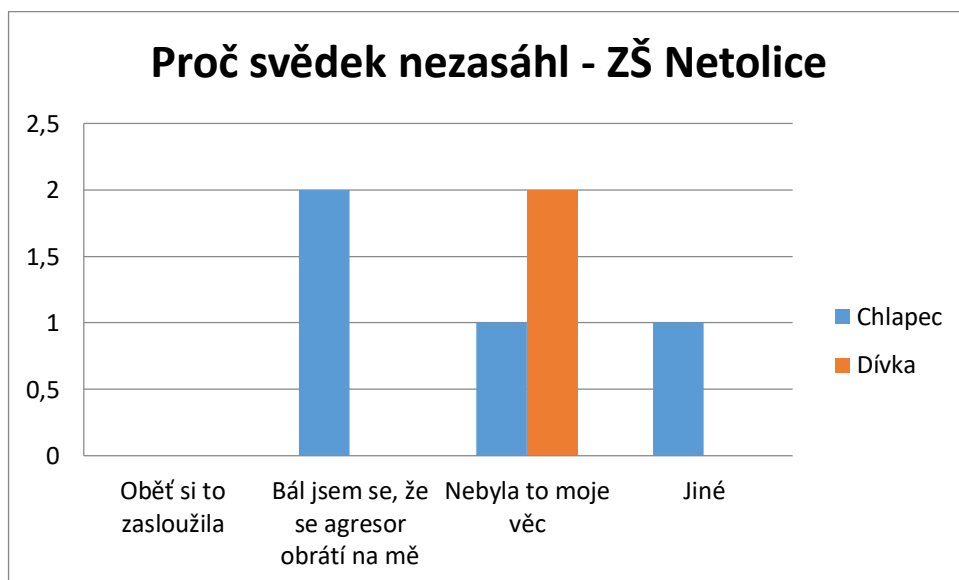
⁶⁰ Vlastní výzkum

Graf 15 Zásah přihlížejících kyberšikaně SŠIPS⁶¹



Pokud svědek nezasáhl, bylo to nejčastěji proto, že to nebyla svědkova věc. Další nejčastější odpověď byla, že se svědek bál, že se agresor obrátí na něj. Odpověď, že si to oběť zasloužila, se téměř nevyskytovala.

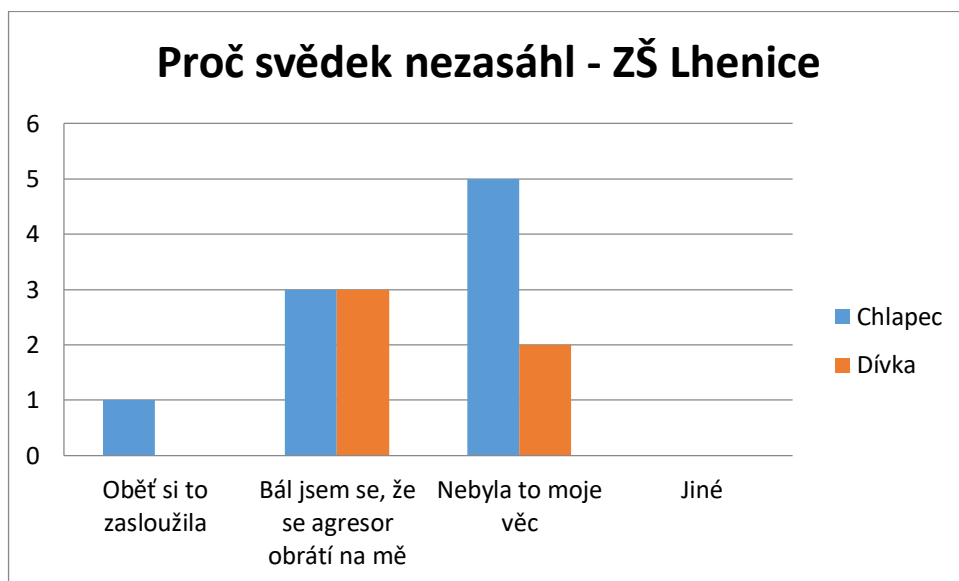
Graf 16 Proč svědek nezasáhl ZŠ Netolice⁶²



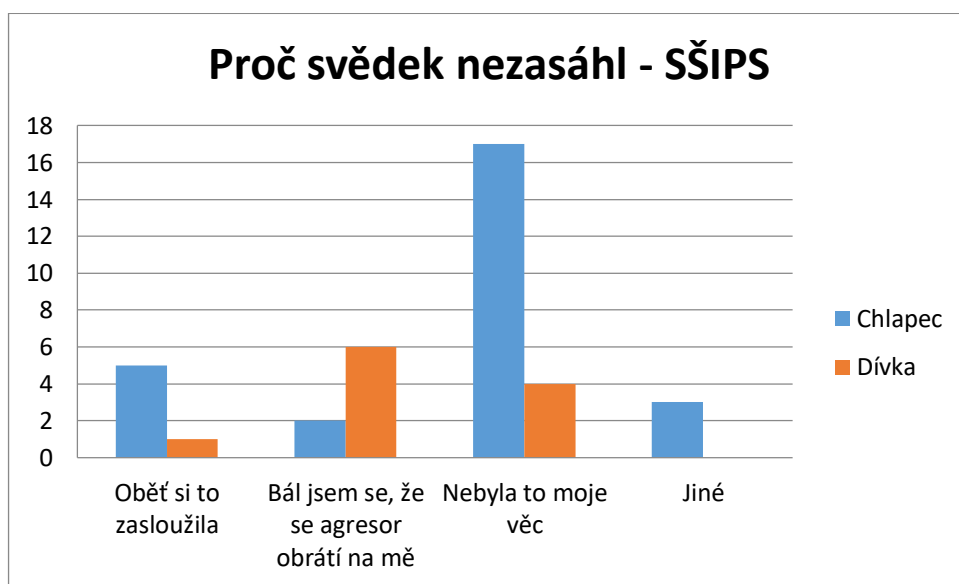
⁶¹ Vlastní výzkum

⁶² Vlastní výzkum

Graf 17 Proč svědek nezasáhl ZŠ Lhenice⁶³



Graf 18 Proč svědek nezasáhl SŠIPS⁶⁴



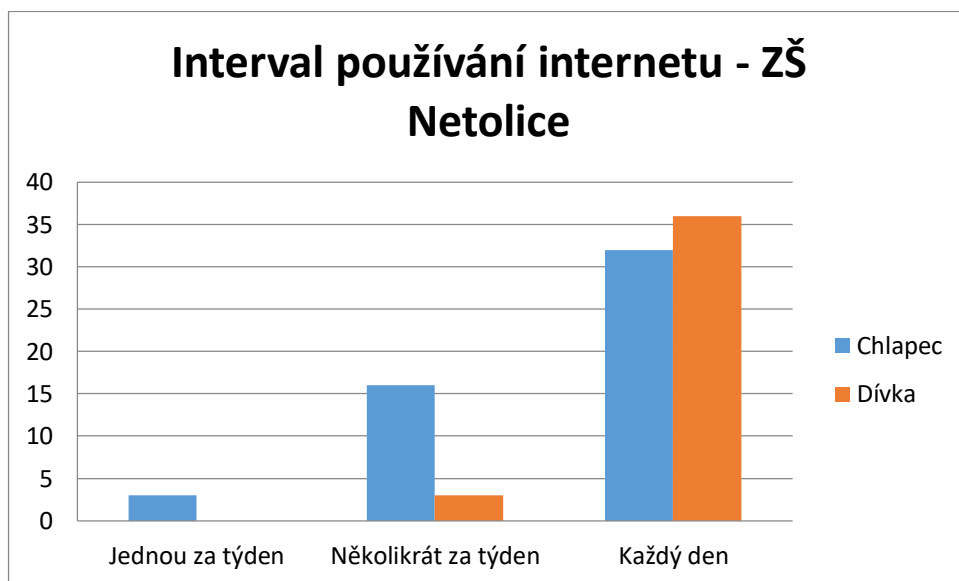
4.4 Používání internetu

Součástí dotazníku byly i otázky týkající se času a aktivit na internetu. Je jasné, že čím více času respondent na internetu strávil, tím větší byla šance, že se stane obětí kyberšikany. Drtivá většina respondentů používá internet každý den, u mladistvých je tato skutečnost vidět mnohonásobně více. U dětí můžeme samozřejmě přičíst kratší čas strávený na internetu případným rodičovským omezením.

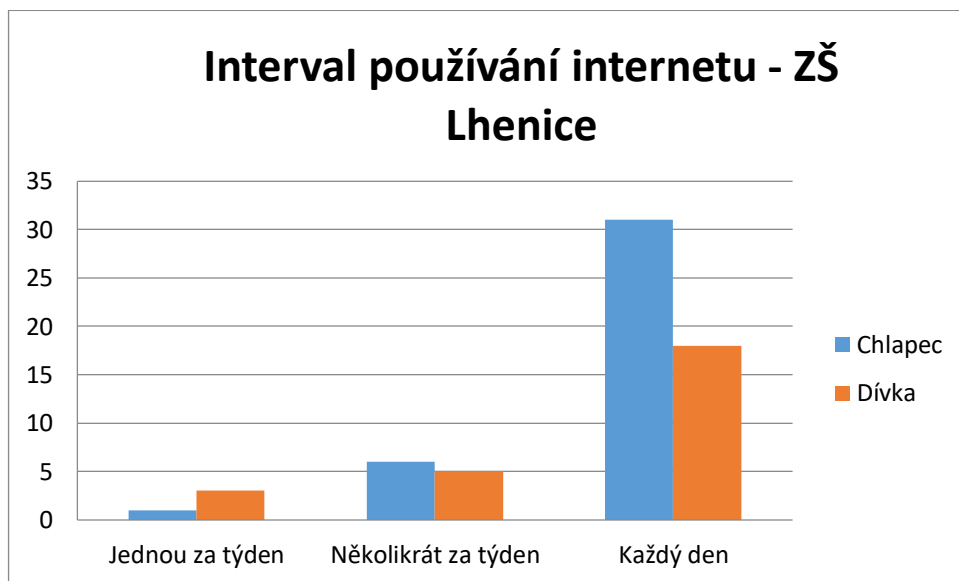
⁶³ Vlastní výzkum

⁶⁴ Vlastní výzkum

Graf 19 Používání internetu ZŠ Netolice⁶⁵



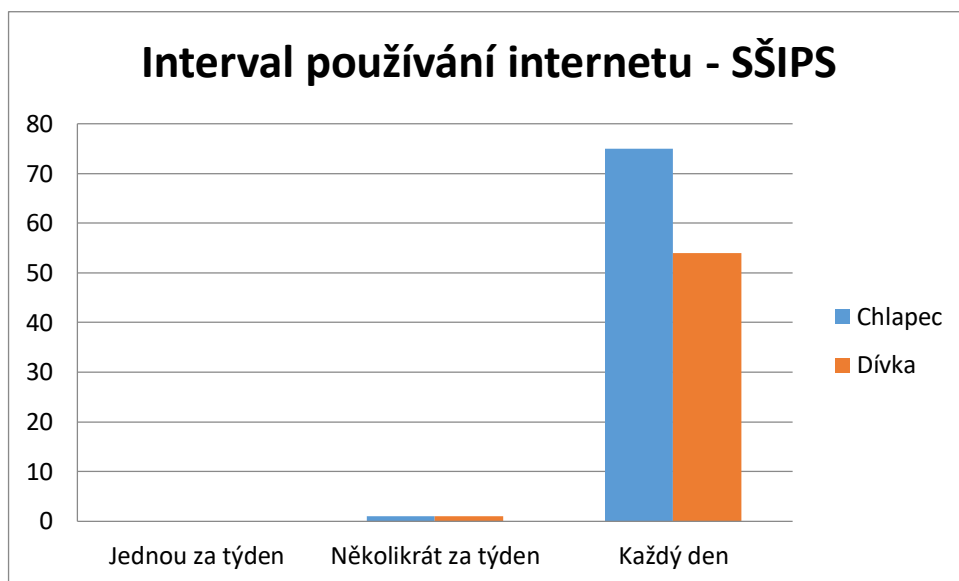
Graf 20 Používání internetu ZŠ Lhenice⁶⁶



⁶⁵ Vlastní výzkum

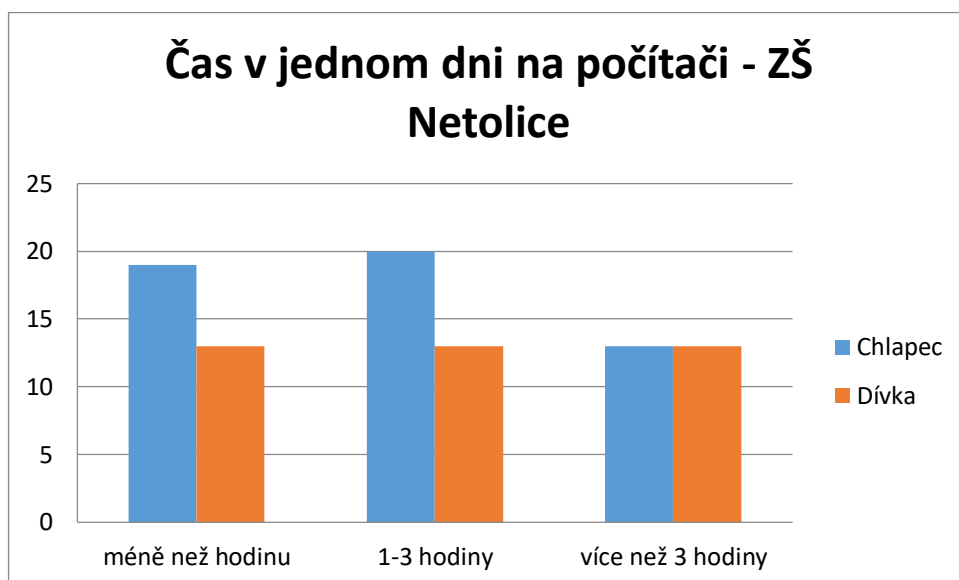
⁶⁶ Vlastní výzkum

Graf 21 Používání internetu SŠIPS⁶⁷



Na počítači tráví všeobecně více času chlapci, než děvčata. Podle autorky je možné předpokládat, že děvčata si vystačí s chytrými telefony nebo tablety, kde mohou chatovat, popřípadě sledovat jejich oblíbené pořady online, či být aktivní na sociálních sítích.

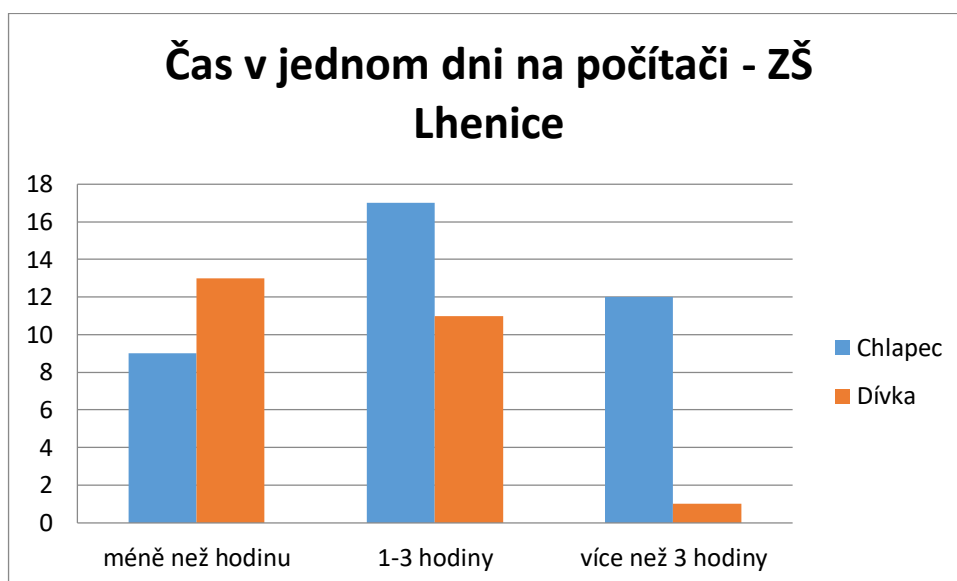
Graf 22 Čas strávený v jednom dni na počítači ZŠ Netolice⁶⁸



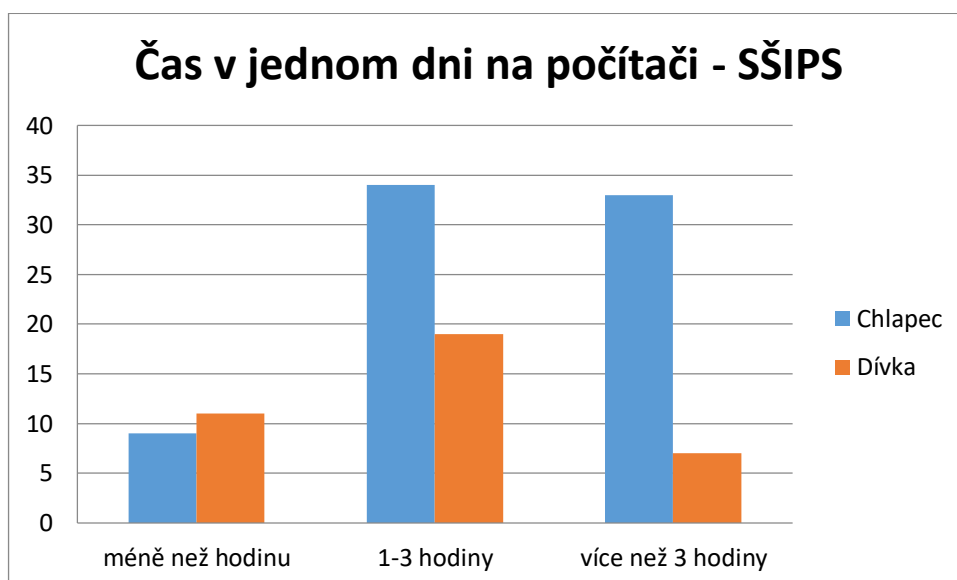
⁶⁷ Vlastní výzkum

⁶⁸ Vlastní výzkum

Graf 23 Čas strávený v jednom dni na počítači ZŠ Lhenice⁶⁹



Graf 24 Čas strávený v jednom dni na počítači SŠIPS⁷⁰

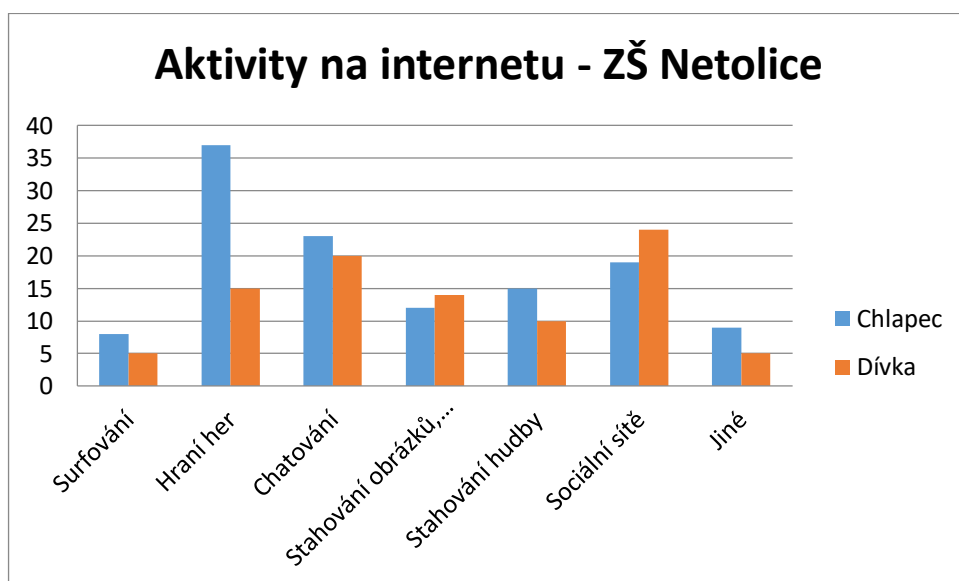


Aktivity na internetu se liší spíše podle pohlaví a zdaleka ne moc. Chlapci nejčastěji hrají hry, děvčata zase chatují a jsou na sociálních sítích. Čas na sociálních sítích a chatování je v případě chlapců druhá nejčastější činnost online. U dívek je to stahování filmů či obrázků či jiné činnosti.

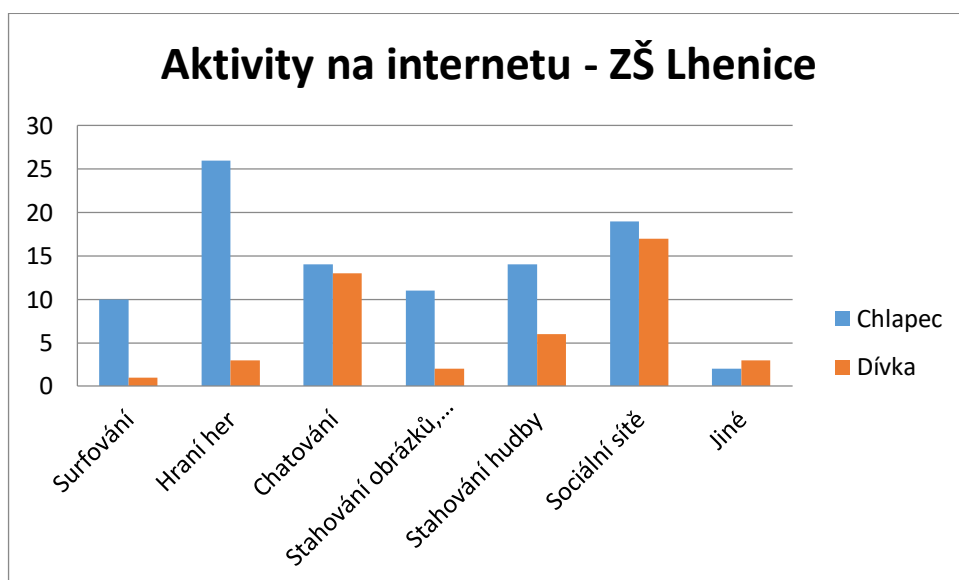
⁶⁹ Vlastní výzkum

⁷⁰ Vlastní výzkum

Graf 25 Aktivity na internetu ZŠ Netolice⁷¹



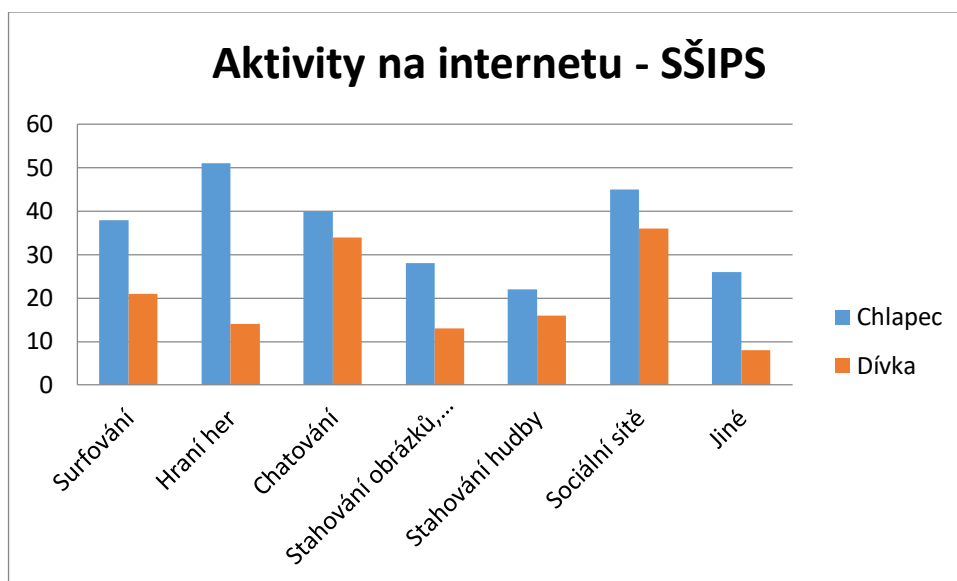
Graf 26 Aktivity na internetu ZŠ Lhenice⁷²



⁷¹ Vlastní výzkum

⁷² Vlastní výzkum

Graf 27 Aktivity na internetu SŠIPS⁷³

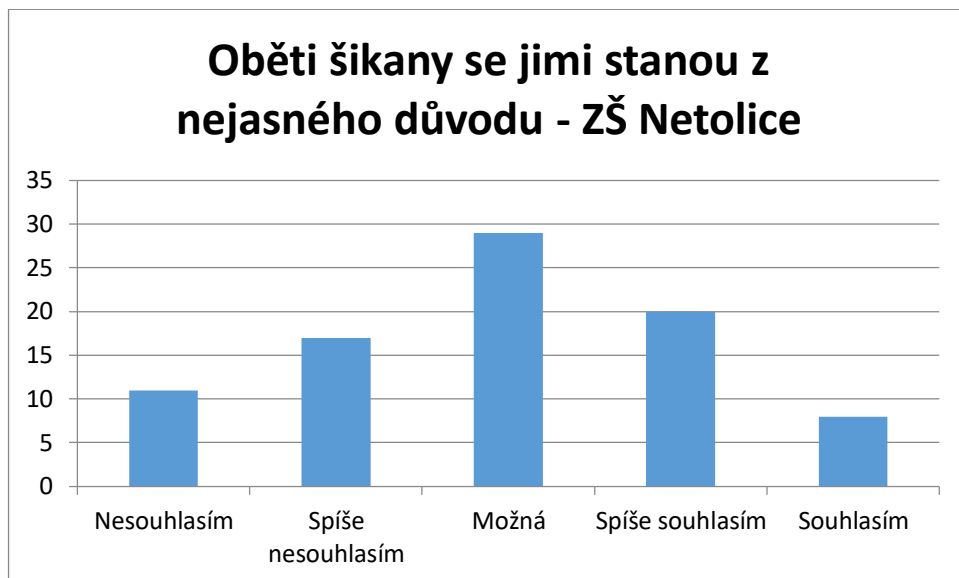


V dotazníku dále následovala tabulka sedmnácti různých tvrzení souvisejících s kyberšikanou. Respondenti na stupnici od jedné do pěti (kde jedna znamenala Vůbec nesouhlasím a pět Úplně souhlasím) zaškrtovali, do jaké míry s těmito tvrzeními souhlasí.

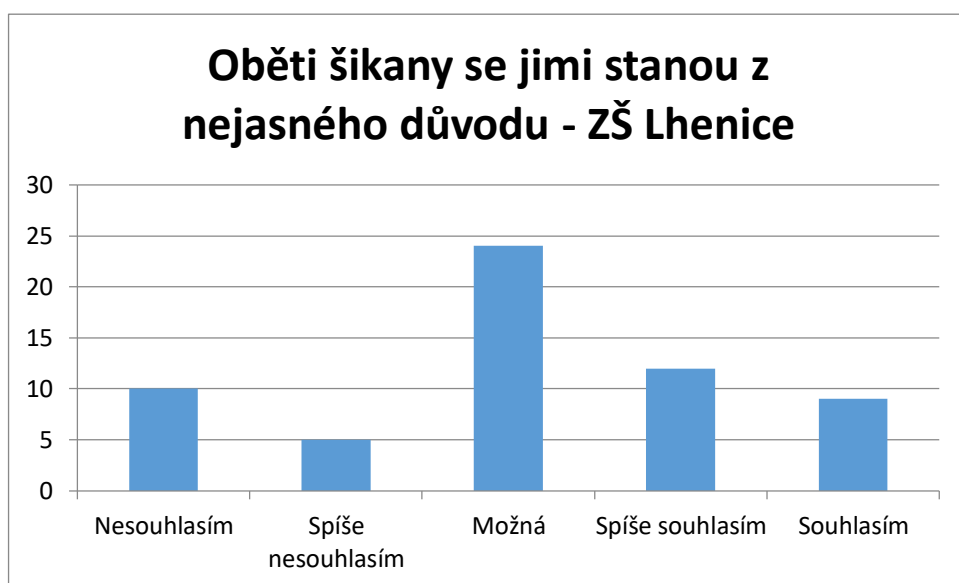
1. Kyberšikana je závažnější než klasické šikanování ve škole: Zde převažovala odpověď číslo tři, nehledě na věk respondentů. Toto můžeme přisuzovat tomu, že většina respondentů nebyla oběťmi ani svědky kyberšikany či šikany, proto si nejsou jisti závažností různých důsledků těchto forem.
2. Kyberšikana je přijatelnější než klasické šikanování ve škole: U této otázky byly odpovědi respondentů vyrovnané. Lehce převažují odpovědi tři a jedna, odpověď pět lehce zaostává. Opět toto může být přisuzováno nedostatku informací o dopadu kyberšikany a šikany na oběti.
3. Oběti kyberšikany se jimi stanou obvykle z nejasného důvodu: Zde je jasně vidět tvar pyramidy v odpovědích respondentů, nehledě na organizaci.

⁷³ Vlastní výzkum

Graf 28 Odpověď na otázku č. 3 ZŠ Netolice⁷⁴



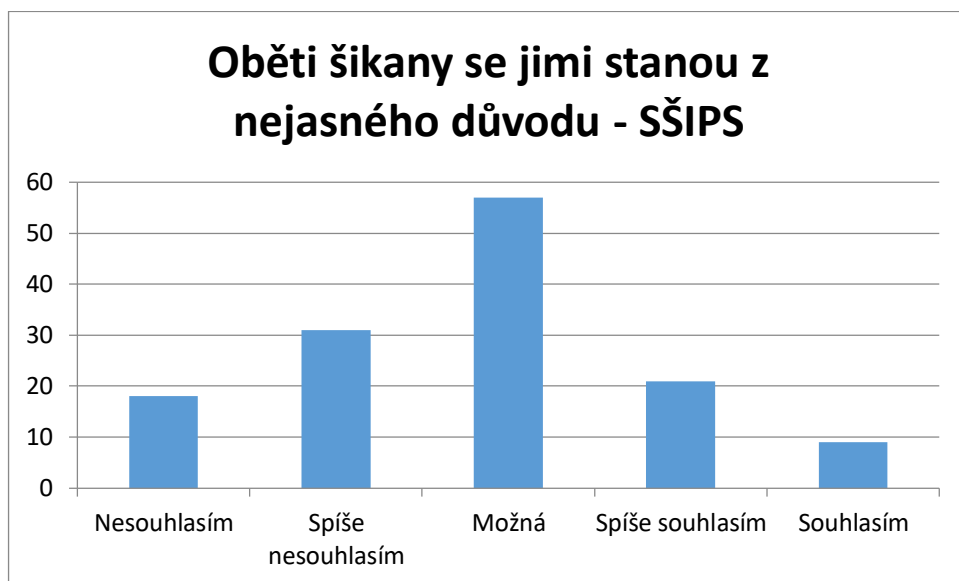
Graf 29 Odpověď na otázku č. 3 ZŠ Lhenice⁷⁵



⁷⁴ Vlastní výzkum

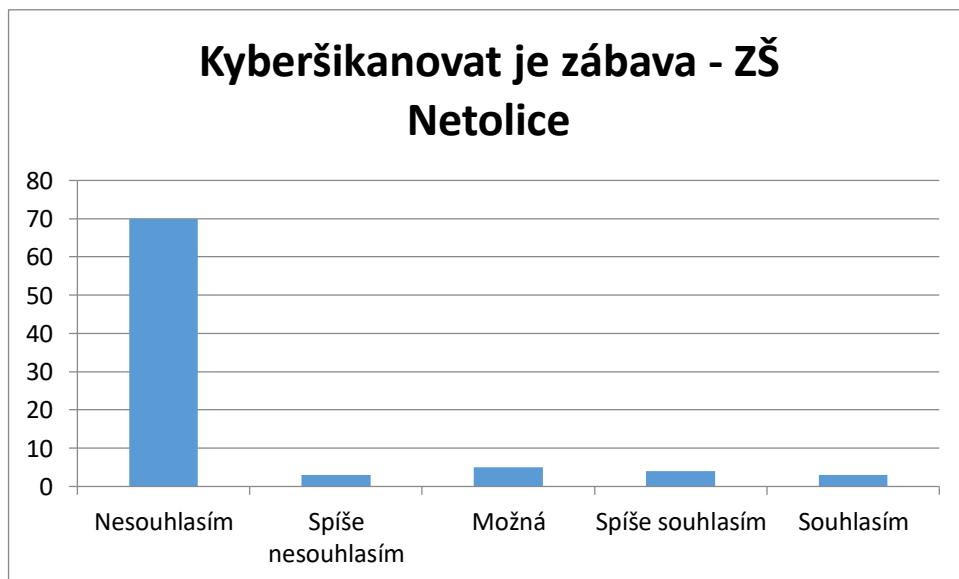
⁷⁵ Vlastní výzkum

Graf 30 Odpověď na otázku č. 3 SŠIPS⁷⁶



4. Kyberšikanovat někoho je zábava: Drtivá většina respondentů vůbec nesouhlasí s tímto tvrzením. Odpovědi dvě až pět se objevili jen zřídka.

Graf 31 Odpověď na otázku č. 4 ZŠ Netolice⁷⁷



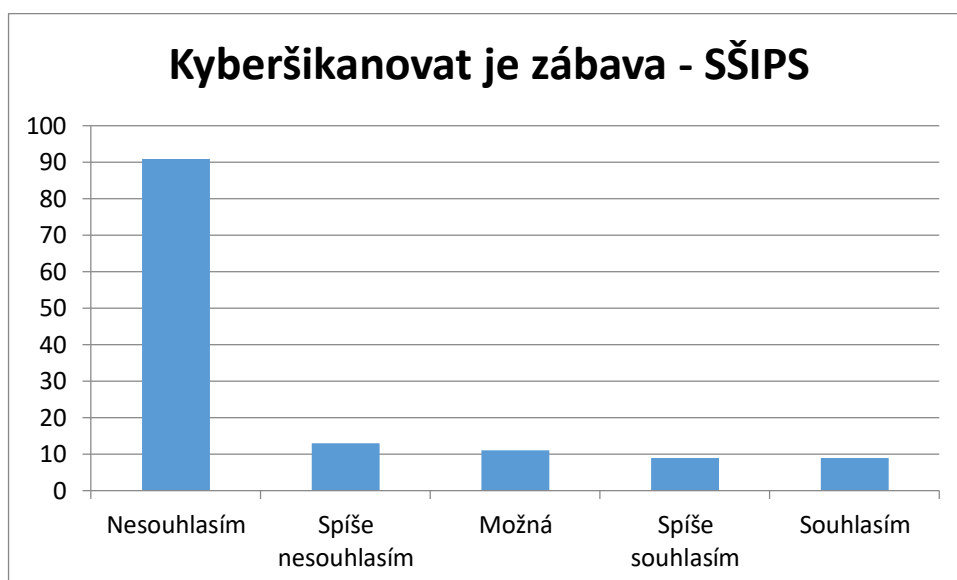
⁷⁶ Vlastní výzkum

⁷⁷ Vlastní výzkum

Graf 32 Odpověď na otázku č. 4 ZŠ Lhenice⁷⁸



Graf 33 Odpověď na otázku č. 4 SŠIPS⁷⁹



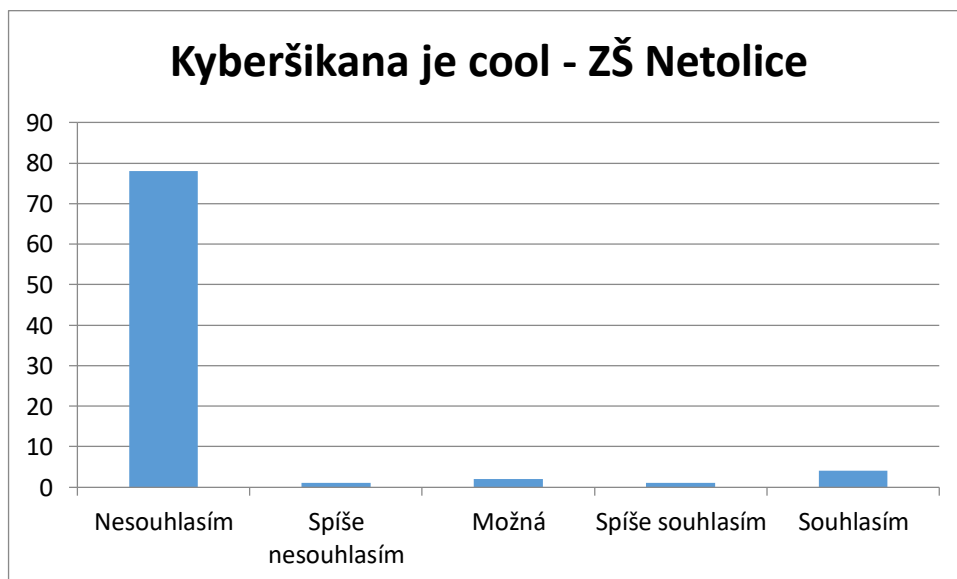
5. Je jednodušší utéct z kyberšikanování než z šikanování odehrávajícího se přímo ve škole: Zde byly odpovědi vyrovnané v konečném součtu všech respondentů. V Netolicích lehce zaostávaly odpovědi dvě a čtyři stejně jako ve Lhenicích, kde lehce převažovala odpověď tři. Odpovědi respondentů ze SŠIPS byly téměř vyrovnané.

⁷⁸ Vlastní výzkum

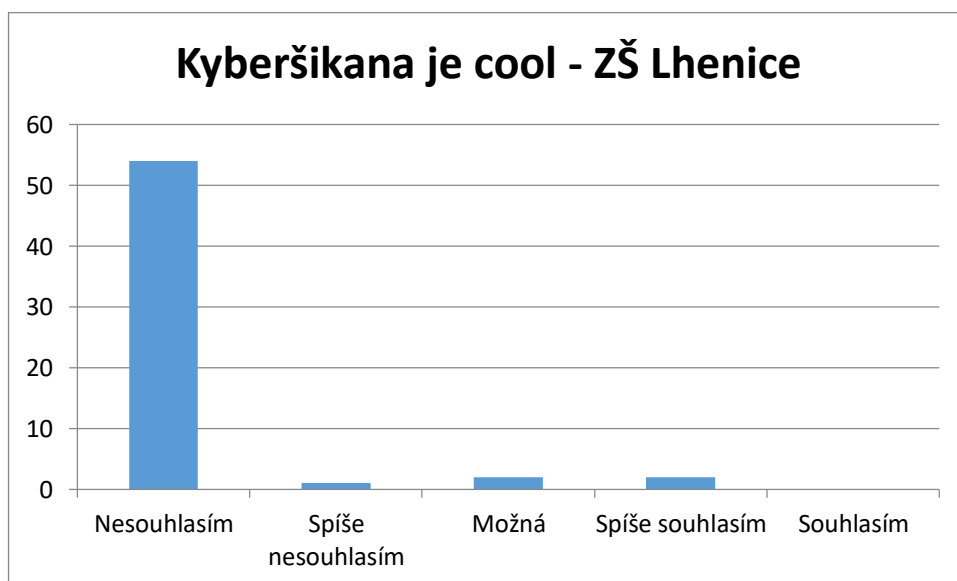
⁷⁹ Vlastní výzkum

6. Kyberšikana je cool: Opět zásadní nesouhlas drtivé většiny respondentů.

Graf 34 Odpověď na otázku č. 6 ZŠ Netolice⁸⁰



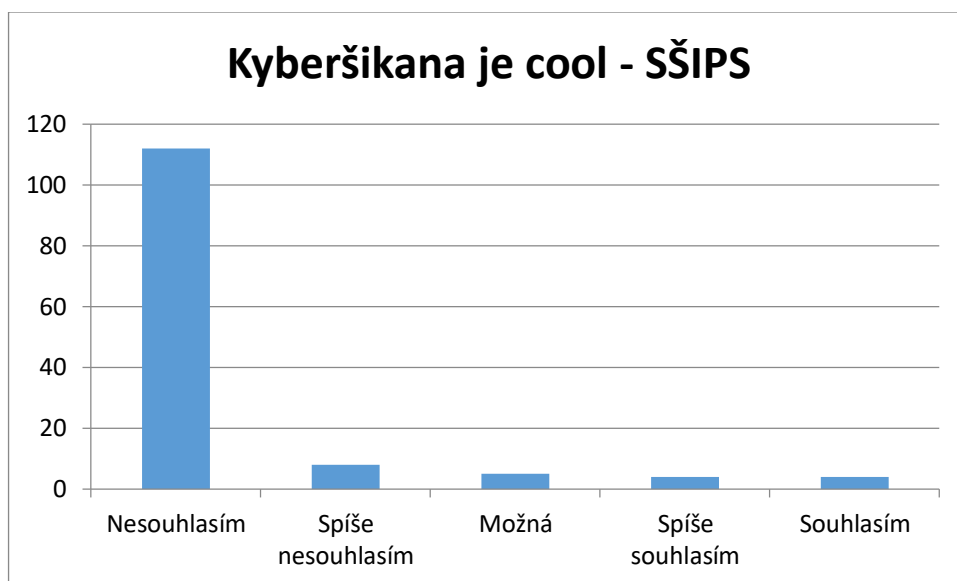
Graf 35 Odpověď na otázku č. 6 ZŠ Lhenice⁸¹



⁸⁰ Vlastní výzkum

⁸¹ Vlastní výzkum

Graf 36 Odpověď na otázku č. 6 SŠIPS⁸²



7. Oběti chtějí být kyberšikanovány: Další zásadní nesouhlas od všech respondentů, na věku zde nezáleží.
8. Okolnosti kyberšikany jsou méně zraňující než okolnost školního šikanování: Zde odpovědi respondentů opět tvoří pyramidu. Nejčastěji volená je odpověď číslo tři, do stran od ní se počet odpovědí snižuje.
9. Ti, kteří kyberšikanují, žárlí na oběť nebo jí závidí: U této otázky se většina respondentů přiklonila k druhé straně stupnice, tzn. odpovědi tři až pět. Nejčastější je odpověď tři, poté čtyři a pět.
10. Ti, kteří kyberšikanují, obvykle šikanují i ve škole: Většina respondentů se držela ve středu stupnice, tzn. odpovědi dvě až čtyři, krajní odpovědi nejsou tak časté.
11. Cítil/a bych se nepříjemně, kdybych někoho kyberšikanoval/a: Zde jasně převažuje odpověď pět, ostatní odpovědi jsou stejně málo časté.
12. Je to vzrušující někoho kyberšikanovat: I zde se objevil jasný nesouhlas drtivé většiny respondentů.
13. Necítil/a bych se vinný/á, kdybych někoho kyberšikanoval/a: Další jasný nesouhlas většiny respondentů, druhá nejčastější a odpověď byla číslo pět.
14. Myslím si, že kyberšikana je zábavná a dokáže rozesmát mé spolužáky: Opět nesouhlas drtivé většiny respondentů.

⁸² Vlastní výzkum

15. Kdybych věděl/a, že je někdo kyberšikanovaný, pokusil/a bych se to zastavit: Zde se většina přiklonila k druhé straně stupnice, tzn. odpovědi tři až pět, u mladistvých výrazněji než u dětí, které spíše volily odpověď číslo pět.
16. Oběti kyberšikany jsou slabé: Opět pyramidové odpovědi – číslo tři převažuje, do stran jsou odpovědi méně časté. Autorka to přisuzuje dvěma způsobům, jak tvrzení pochopit, proto většina respondentů šla takzvaně „na jisto“ a zvolila odpověď číslo tři.
17. Oběti kyberšikany jsou také oběťmi školní šikany: I zde četnost odpovědí tvoří pyramidu, téměř identickou pro všechny tři instituce.

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce je analýza kyberšikany, jejich příčin a obrany proti ní. Autorka se v práci zaměřila na charakteristiku aktérů kyberšikany a analýzu jejich dopadů na ně, stejně jako na média šíření kyberšikany a jejich projevů. Pro splnění tohoto cíle autorka vycházela především z odborné literatury a internetových zdrojů.

Po analýze dat získaných z dotazníkového šetření mezi mladistvými, autorka usuzuje, že mladiství povědomí o kyberšikaně mají, avšak není ani zdaleka dostatečné, vzhledem k velké četnosti odpovědi číslo tři. Většina respondentů kyberšikanu odsuzuje, ale přesto se jí část dopouští, ať už vědomě, či nevědomě, což bývá daleko častější. Oběti, které kyberšikanu odsuzují, ne příliš často hledají nějakou pomoc. Mezi nejčastěji volená a zároveň určená jako nejméně účinná řešení patří konfrontování agresora a útěk. Některé oběti se svěřují kamarádům, avšak to také nebývá příliš účinné, pokud kamarád nejedná za oběť a neinformuje rodiče, sourozence či učitele. Pomoc u internetových či telefonních operátorů nehledá skoro nikdo.

Polovina otázaných byla svědkem kyberšikany. Drtivá většina respondentů se při otázce, zda by zabránili kyberšikaně přiklonila na druhou stranu stupnice. Avšak polovina těchto svědků nijak nezasáhla, což se vylučuje s odpověďmi na výše zmíněnou otázku. Nejčastěji volenou odpovědí na otázku, proč svědek nezasáhl, byla odpověď – Nebyla to moje věc. Avšak jak již bylo v práci zmíněno, neexistuje nevinný svědek.

Závěrem se dá říci, že ač mladiství o kyberšikaně ví, mají málo informací pro to, aby ji nějak řešili, ať už jsou to oběti, či svědci. Agresorů stále přibývá a co je alarmující, jejich věk se stále snižuje. Již jedenáctileté děti si vyřizují spory online. Ač jejich počet není tak drastický, jako u mladistvých kolem sedmnácti let věku, už je to varovný signál pro celou společnost.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A. Kyberšikana, průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2013. 152 str. ISBN 978-80-247-4577-0.
2. ROGERS, V. Kyberšikana. Vyd. 1. Praha : Portál, 2001. 104 str. ISBN 978-80-7367-984-2.
3. KOŽÍŠEK, M., PÍSECKÝ, V. Bezpečně n@ internetu. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2016. 176 str. ISBN 978-80-247-5595-3. MATTHEWS, J., MATTHEWS, A. Stop šikaně. Vyd. 1. Jihlava : BAROWUE PARTNERS, 2015. 160 str. ISBN 978-80-87923-06-1.
4. OLWEUS, D. Bullying at School: What We Know and What We Can Do. Vyd. 1. Oxford : Blackwell Publishing, 1993. 152 str. ISBN 978-0-631-19241-1.
5. MACEK, P. Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících. Vyd. 2. Praha : Portál, 2003. 144 str. ISBN 80-17178-747-7.
6. KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. Rizika virtuální komunikace. Olomouc : NET UNIVERSITY, 2010. 34 str. ISBN 978-80-254-7866-0.
7. KAVALÍR, A. Kyberšikana a její prevence. Příručka pro učitele. Plzeň : Člověk v tísni, 2009. 102 str. ISBN 978-80-86961-78-1.
8. PETROWSKI, T. Bezpečí na internetu pro všechny. Vyd. 1. Liberec : Dialog, knižní velkoobchod a nakladatelství 2014. 248 str. ISBN 978-80-7424-006-9
9. KRÁL, M. Bezpečný internet – chraňte sebe i svůj počítač. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing 2015. 184 str. ISBN 978-80-247-5453-6
10. JIRÁSEK, P., NOVÁK, L., POŽÁR, J. Výkladový slovník kybernetické bezpečnosti. Vyd. 3. Praha : Policejní akademie. 2015. 240 str. ISBN 978-80-7251-436-6.

Elektronické zdroje

1. Amanda Todd: sebevražda kvůli kyberšikaně (online): 2012 (cit 22-12-2018). Dostupné z WWW: < <https://zena.aktualne.cz/rodina/patnactileta-amanda-ustvali-ji-k-smrti/r~i:article:762943/>>
2. Eric Harris (online): 2014 (cit 22-12-2018). Dostupné z WWW: <<https://www.biography.com/people/eric-harris-235982>>

3. Efekt přihlížejícího (online): 2012 (cit 20-1-2019). Dostupné z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/17893/efekt-prihlizejiciho.html/>>
4. Dopady kyberšikan (online): 2008-2018 (cit 21-1-2019). Dostupné z WWW: <<https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/355-zdravotni-a-psychicke-nasledky-kyberikany-mezi-dtmi-a-dospivajici-mladei>>
5. Anna Halman (online): 2008-2018 (cit – 22-1-2019). Dostupné z WWW: <<https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/hoax-fake-news/72-kazuistiky/1426-anna-halman-polsko-2006>>
6. Sociální sítě (online): 1998-2019 (cit 23-3-2019) Dostupné z WWW: <<https://www.lupa.cz/n/socialni-site/>>
7. Privacy is dead on Facebook. Get over it. (online). 2019 (cit 28-03-2019). Dostupné z WWW: <http://www.nbcnews.com/id/34825225/ns/technology_and_science-tech_and_gadgets/t/privacy-dead-facebook-get-over-it/#.XJyj8pj0IPY>
8. Google CEO Eric Schmidt Dismisses the Importance of Privacy (online). 2009 (cit 28-03-2019). Dostupné z WWW: <<https://www.eff.org/deeplinks/2009/12/google-ceo-eric-schmidt-dismisses-privacy>>
9. S kyberšikanou se loni setkala většina dětí. Zastráší je vrstevníci nebo spolužáci. (online) 2017. (cit 28-03-2019). Dostupné z WWW <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kybersikana-deti-ministerstvo-skolstvi_1712031808_pj>

Ostatní zdroje

Kromě výše uvedených zdrojů byly při zpracování bakalářské práce využity následující materiály:

- PRICE, J. M., DALGLEISH J. Cyberbullying: Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people. Youth Studies Australia, 2010. č. 29. ISSN 1038-2569.
- KRÁLOVÁ, M. Zkušenosti s kyberšikanou u žáků základní školy. Brno, 2013. Diplomová práce. Masarykova universita, Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky. Vedoucí diplomové práce : Mgr. Lenka Gulová, Ph.D.
- CAMPFIELD, D. C. Cyberbullying and Victimization: Psychosocial Characteristics of Bullies, Victims and Bully-victims. Montana : University of Montana, 2006. 172 str.

- Minimalizace šikany – Shrnutí pilotního projektu 2005-2007. Vyd. 1. Kladno : AISIS, 2008. 68 str. ISBN 978-80-904071-2-1.

Seznam zkratk

IM – instant messenger

SŠIPS – Střední škola informatiky a právních studií

Seznam grafů

Graf 1 Oběti kyberšikany ZŠ Netolice.....	38
Graf 2 Oběti kyberšikany ZŠ Lhenice	39
Graf 3 Oběti kyberšikany SŠIPS	39
Graf 4 Kyberagresoři ZŠ Netolice	40
Graf 5 Kyberagresoři ZŠ Lhenice.....	41
Graf 6 Kyberagresoři SŠIPS.....	41
Graf 7 Svědci kyberšikany ZŠ Netolice	42
Graf 8 Svědci kyberšikany ZŠ Lhenice	42
Graf 9 Svědci kyberšikany SŠIPS	43
Graf 10 Strany svědků kyberšikany ZŠ Netolice	43
Graf 11 Strany svědků kyberšikany ZŠ Lhenice	44
Graf 12 Strany svědků kyberšikany SŠIPS	44
Graf 13 Zásah přihlížejících kyberšikaně ZŠ Netolice	45
Graf 14 Zásah přihlížejících kyberšikaně ZŠ Lhenice.....	45
Graf 15 Zásah přihlížejících kyberšikaně SŠIPS.....	46
Graf 16 Proč svědek nezasáhl ZŠ Netolice	46
Graf 17 Proč svědek nezasáhl ZŠ Lhenice.....	47
Graf 18 Proč svědek nezasáhl SŠIPS.....	47
Graf 19 Používání internetu ZŠ Netolice	48
Graf 20 Používání internetu ZŠ Lhenice.....	48
Graf 21 Používání internetu SŠIPS.....	49
Graf 22 Čas strávený v jednom dni na počítači ZŠ Netolice	49
Graf 23 Čas strávený v jednom dni na počítači ZŠ Lhenice	50
Graf 24 Čas strávený v jednom dni na počítači SŠIPS.....	50
Graf 25 Aktivity na internetu ZŠ Netolice	51
Graf 26 Aktivity na internetu ZŠ Lhenice.....	51
Graf 27 Aktivity na internetu SŠIPS.....	52
Graf 28 Odpověď na otázku č. 3 ZŠ Netolice	53
Graf 29 Odpověď na otázku č. 3 ZŠ Lhenice.....	53
Graf 30 Odpověď na otázku č. 3 SŠIPS.....	54
Graf 31 Odpověď na otázku č. 4 ZŠ Netolice	54
Graf 32 Odpověď na otázku č. 4 ZŠ Lhenice.....	55
Graf 33 Odpověď na otázku č. 4 SŠIPS.....	55

Graf 34 Odpověď na otázku č. 6 ZŠ Netolice	56
Graf 35 Odpověď na otázku č. 6 ZŠ Lhenice.....	56
Graf 36 Odpověď na otázku č. 6 SŠIPS.....	57

Přílohy

1. Vzor dotazníku
2. Vzor vyplněného dotazníku

Příloha 1

Dotazník k bakalářské práci Bezpečnost na internetu a kyberšikana

Kyberšikanou se označují formy šikany prostřednictvím elektronických médií, jako například internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií.

1. Byl jsi někdy kyberšikanován?
 - a. Ano
 - b. Ne

2. Pokud jsi zvolil odpověď ano, zakroužkuj prosím, všechny formy kyberšikany, kterých se na tobě dopustili.
 - a. Nadávky nebo urážky
 - b. Výhružky
 - c. Podvádění, předstírání cizí identity
 - d. Krádež hesla
 - e. Šíření pomluv
 - f. Šíření ztrapňujících nebo osobních obrázků
 - g. Nabourání se do tvé sociální sítě a změna jeho hesla
 - h. Úmyslné zaslání viru
 - i. Nabourání do tvé sociální sítě a vystupování pod jeho jménem
 - j. Jiné (prosím uveď)

3. Jaké pocity to v tobě vzbudilo? (můžeš zaškrtnout i více možností):
 - a. cítím obavy
 - b. cítím se naštvaný/á
 - c. cítím se otrávený/á
 - d. raději bych do školy nešel/la
 - e. ztrácím chuť k jídlu
 - f. cítím se smutný/á
 - g. cítím se fyzicky nemocný/á (např. bolest břicha, hlavy, škrábání v krku)

 - h. mám problémy se spaním
 - i. jinak se chovám ke svým přátelům
 - j. jinak se chovám doma
 - k. mám problémy se soustředit na mou školní práci

4. Vyzkoušel/a jsi některé z uvedených řešení tvojí situace?

Zakroužkuj, jak moc bylo řešení účinné:

Zaškrtni ta řešení, o které ses pokusil/a:

Vůbec to nebylo účinné

Zaučinkovalo to na 100%

Řekl/a jsem těm, kteří mi ubližovali, aby přestali.	1	2	3	4	5
Utekl/a jsem.	1	2	3	4	5
Neudělal/a jsem nic.	1	2	3	4	5
Zůstal/a jsem offline.	1	2	3	4	5
Oplatil/a jsem to stejným způsobem.	1	2	3	4	5
Řekl/a jsem to kamarádovi, který byl online.	1	2	3	4	5
Řekl/a jsem to kamarádovi ze školy.	1	2	3	4	5
Řekl/a jsem to rodičům.	1	2	3	4	5

	Řekl/a jsem to sourozenci.	1	2	3	4	5
	Řekl/a jsem to učiteli.	1	2	3	4	5
	Informoval/a jsem policii.	1	2	3	4	5
	Zasmál/a jsem se tomu.	1	2	3	4	5
	Smazal/a jsem to.	1	2	3	4	5
	Zablokoval/a jsem to, co bylo online.	1	2	3	4	5
	Změnil/a jsem si ID nebo přezdívku.	1	2	3	4	5
	Vytiskl/a jsem si to a ukázal/a někomu dalšímu.	1	2	3	4	5
	Oznámil/a jsem nevhodné chování vůči mně internetovému nebo telefonnímu operátorovi.	1	2	3	4	5
	Jiné – popiš prosím	1	2	3	4	5

5. Kyberšikanoval jsi někdy někoho?

- a. Ano
- b. Ne

6. Pokud ano, kterou formu kyberšikany jsi použil?

- a. Nadávky nebo urážky
- b. Výhružky
- c. Podvádění, předstírání cizí identity

- d. Krádež hesla
- e. Šíření pomluv
- f. Šíření ztrapňujících nebo osobních obrázků
- g. Nabourání se do tvé sociální sítě a změna jeho hesla
- h. Úmyslné zaslání viru
- i. Nabourání do tvé sociální sítě a vystupování pod jeho jménem
- j. Jiné (prosím uveď)

7. Byl jsi někdy svědkem šikany?

- a. Ano
- b. Ne

8. Pokud ano, byl jsi:

- a. Na straně agresora
- b. Na straně oběti
- c. Nebyla to moje věc

9. Zasáhl jsi?

- a. Ano
- b. Ne

10. Pokud ne, proč?

- a. Oběť si to zasloužila
- b. Báł jsem se, že se agresor obrátí na mě
- c. Nebyla to moje věc
- d. Jiné (prosím, uveď)

11. Jak často jsi připojený na internetu?

- a. Jednou týden
- b. Několikrát za týden
- c. Každý den

12. Kolik času trávíš na počítači v jednom dni?

- a. Méně než hodinu
- b. 1-3 hodiny

c. Více než 3 hodiny

13. Co obvykle na internetu děláš?

- a. Surfuji
- b. Hraji hry
- c. Chatuji
- d. Stahuji obrázky, videa, filmy
- e. Stahuji hudbu
- f. Jsem na sociálních sítích
- g. Jiné

14. Jaký je tvůj názor na kyberšikanu:

Zakroužkuj míru souhlasu s následujícími tvrzeními: **Vůbec nesouhlasím** **Úplně souhlasím**

Kyberšikanu je závažnější než klasické šikanování ve škole.	1	2	3	4	5
Kyberšikanu je přijatelnější než klasické šikanování ve škole.	1	2	3	4	5
Oběti kyberšikanu se jimi stanou obvykle z nejasného důvodu.	1	2	3	4	5
Kyberšikanovat někoho je zábava.	1	2	3	4	5
Je jednodušší utéct z kyberšikanování než z šikanování odehrávajícího se přímo ve škole.	1	2	3	4	5
Kyberšikanu je cool.	1	2	3	4	5
Oběti kyberšikanu chtějí být šikanovány.	1	2	3	4	5
Okolnosti kyberšikanu jsou méně zraňující než okolnosti školního šikanování.	1	2	3	4	5
Ti, kteří kyberšikanují, žárlí na oběť nebo jí závidí.	1	2	3	4	5
Ti, kteří kyberšikanují, obvykle šikanují i ve škole.	1	2	3	4	5
Cítil/a bych se nepříjemně, kdybych někoho kyberšikanoval/a.	1	2	3	4	5
Je to vzrušující někoho kyberšikanovat.	1	2	3	4	5

Necítil/a bych se vinný, kdybych někoho kyberšikanoval/a.	1	2	3	4	5
Myslím si, že kyberšikana je zábavná a dokáže rozesmát moje spolužáky.	1	2	3	4	5
Kdybych věděl/a, že je někdo kyberšikanovaný, pokusil/a bych se to zastavit.	1	2	3	4	5
Oběti kyberšikanování jsou slabé.	1	2	3	4	5
Oběti kyberšikany jsou také oběťmi školní šikany.	1	2	3	4	5

15. Zakroužkuj, prosím, zda jsi chlapec nebo děvče

- a. Chlapec
- b. Děvče

16. Dopln svůj věk:

Příloha 2

Tereza Pražáková, Bezpečnostně právní činnost, 3. ročník, prezenční studium

Dotazník k bakalářské práci Bezpečnost na internetu a kyberšikana

Kyberšikanou se označují formy šikany prostřednictvím elektronických médií, jako například internet a mobilní telefony, které souží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií.

1. Byl jsi někdy kyberšikanován?

- a. Ano
 b. Ne

2. Pokud jsi zvolil odpověď ano, zakroužkuj prosím, všechny formy kyberšikany, kterých se na tobě dopustili.

- a. Nadávky nebo urážky
 b. Výhrůžky
 c. Podvádění, předstírání cizí identity
 d. Krádež hesla
 e. Šíření pomluv
 f. Šíření ztrapňujících nebo osobních obrázků
 g. Nabourání se do tvé sociální sítě a změna jeho hesla
 h. Úmyslné zaslání viru
 i. Nabourání do tvé sociální sítě a vystupování pod jeho jménem
 j. Jiné (prosím uveď)

3. Jaké pocity to v tobě vzbudilo? (můžeš zaškrtnout i více možností):

- a. cítím obavy
 b. cítím se naštvaný/á
 c. cítím se otrávený/á
 d. raději bych do školy nešel/la
 e. ztrácím chuť k jídlu
 f. cítím se smutný/á
 g. cítím se fyzicky nemocný/á (např. bolest břicha, hlavy, škrábání v krku)
 h. mám problémy se spaním
 i. jinak se chovám ke svým přátelům
 j. jinak se chovám doma
 k. mám problémy se soustředit na mou školní práci

Tereza Pražáková, Bezpečnostně právní činnost, 3. ročník, prezenční studium

4. Vyzkoušel/a jsi některé z uvedených řešení tvé situace?

Zakroužkuj, jak moc bylo řešení účinné:

Zaškrtni ta řešení, o které ses pokusil/a:

Vůbec to nebylo
účinné

Zaúčinkovalo to na
100%

Řekl/a jsem těm, kteří mi ubližovali, aby přestali.	1	2	3	4	5
Utekl/a jsem.	1	2	3	4	5
Neudělal/a jsem nic.	1	2	3	4	5
Zůstal/a jsem offline.	1	2	3	4	5
Oplatil/a jsem to stejným způsobem.	1	2	3	4	5
Řekl/a jsem to kamarádovi, který byl online.	1	2	3	4	5
Řekl/a jsem to kamarádovi ze školy.	1	2	3	4	5
Řekl/a jsem to rodičům.	1	2	3	4	5
Řekl/a jsem to sourozenci.	1	2	3	4	5
Řekl/a jsem to učitelům.	1	2	3	4	5
Informoval/a jsem policii.	1	2	3	4	5
Zasmál/a jsem se tomu.	1	2	3	4	5
Smazal/a jsem to.	1	2	3	4	5

Zablokoval/a jsem to, co bylo online.	1	2	3	4	5
Změnil/a jsem si ID nebo přezdívku.	1	2	3	4	5
Vytiskl/a jsem si to a ukázal/a někomu dalšímu.	1	2	3	4	5
Oznámil/a jsem nevhodné chování vůči mně internetovému nebo telefonnímu operátorovi.	1	2	3	4	5
Jiné – popiš prosím	1	2	3	4	5

5. Kyberšikanoval jsi někdy někoho?

- a. Ano
- b. Ne

6. Pokud ano, kterou formu kyberšikany jsi použil?

- a. Nadávky nebo urážky
- b. Výhrůžky
- c. Podvádění, předstírání cizí identity
- d. Krádež hesla
- e. Šíření pomluv
- f. Šíření ztrapňujících nebo osobních obrázků
- g. Nabourání se do tvé sociální sítě a změna jeho hesla
- h. Úmyslné zaslání viru
- i. Nabourání do tvé sociální sítě a vystupování pod jeho jménem
- j. Jiné (prosím uveď)

7. Byl jsi někdy svědkem šikany?

- a. Ano
- b. Ne

8. Pokud ano, byl jsi:

- a. Na straně agresora
- b. Na straně oběti

c. Nebyla to moje věc

9. Zasáhl jsi?

- a. Ano
b. Ne

10. Pokud ne, proč?

- a. Oběť si to zasloužila
b. Báł jsem se, že se agresor obrátí na mě
c. Nebyla to moje věc
d. Jiné (prosím, uveď)

11. Jak často jsi připojený na internetu?

- a. Jednou týden
b. Několikrát za týden
 c. Každý den

12. Kolik času trávíš na počítači v jednom dni?

- a. Méně než hodinu
b. 1-3 hodiny
c. Více než 3 hodiny

13. Co obvykle na internetu děláš?

- a. Surfuji
 b. Hraji hry
 c. Chatuji
 d. Stahuji obrázky, videa, filmy
e. Stahuji hudbu
 f. Jsem na sociálních sítích
g. Jiné

14. Jaký je tvůj názor na kyberšikanu:

~~Je to velmi vážná záležitost~~

Zakroužkuj míru souhlasu s následujícími tvrzeními:

Vůbec
nesouhlasím

Úplně
souhlasím

	1	2	3	4	5
Kyberšikanu je závažnější než klasické šikanování ve škole.			<input checked="" type="radio"/>		
Kyberšikanu je přijatelnější než klasické šikanování ve škole.			<input checked="" type="radio"/>		

Tereza Pražáková, Bezpečnostně právní činnost, 3. ročník, prezenční studium

Oběti kyberšikanů se jimi stanou obvykle z nejasného důvodu.	1	2	3	4	5
Kyberšikanovat někoho je zábava.	1	2	3	4	5
Je jednodušší utéct z kyberšikanování než z šikanování odehrávajícího se přímo ve škole.	1	2	3	4	5
Kyberšikana je cool.	1	2	3	4	5
Oběti kyberšikanů chtějí být šikanovány.	1	2	3	4	5
Okolnosti kyberšikanů jsou méně zraňující než okolnosti školního šikanování.	1	2	3	4	5
Ti, kteří kyberšikanují, žárlí na oběť nebo jí závidí.	1	2	3	4	5
Ti, kteří kyberšikanují, obvykle šikanují i ve škole.	1	2	3	4	5
Cítil/a bych se nepříjemně, kdybych někoho kyberšikanoval/a.	1	2	3	4	5
Je to vzrušující někoho kyberšikanovat.	1	2	3	4	5
Necítil/a bych se vinný, kdybych někoho kyberšikanoval/a.	1	2	3	4	5
Myslím si, že kyberšikana je zábavná a dokáže rozesmát moje spolužáky.	1	2	3	4	5
Kdybych věděl/a, že je někdo kyberšikanovaný, pokusil/a bych se to zastavit.	1	2	3	4	5
Oběti kyberšikanování jsou slabé.	1	2	3	4	5
Oběti kyberšikanů jsou také oběťmi školní šikany.	1	2	3	4	5

15. Zakroužkuj, prosím, zda jsi chlapec nebo děvče

- a. Chlapec
b. Děvče

16. Dopln svůj věk:

15 let